

بايرك قوشچواو غلو

(شاعر عارف قرن هفتم)

کلاملار

مقدمه، تصحيح و تدوين:

دکتر حسين محمد زاده صديق

استاد دانشگاه

تهران ۱۳۶۹

بایرک قوشچو اوغلو

(شاعر هارف قرن هفتم)

کلاملار

مقدمه ، تصحيح و تدوين:

دکتر حسين محمد زاده صديق

استاد دانشگاه

تهران ۱۳۶۹

این کوشش علمی ناچیز خود را به پای ما ، و صفِ نعالِ طائفه
بزرگ و صافی ضمیر اهل حق که قرن‌ها با صفای باطن و پاکی دل تابناک
خود ، ندای " یا حق " سر دادند و میراث ادبی اجداد و نیاکان غیرتمند ما
را حراست کردند و در صندوقِ سینه نگه داشتند ، تثار میکنم. باشد که
" کلام خوانان " طنبور به دستِ این طائفه ، از این پس با در دست داشتن
متنی نسبتاً منقح و صحیح تراز " کلامات " قوشچو اوغلو بتوانند توفان در
دل‌ها بر پا سازند و دل و جان را مسخر آتش عشق به حق و حقیقت کنند.

ح.م.ص

- بایرک قوشچو اوغلو

- کلام‌لار

- چاپ متن علمی - انتقادی با تصحیح و مقدمه از:

- دکتر حسین محمدزاده صدیق ، استاد دانشگاه

(برای تدریس متون نظم اسلامی ترکی در دانشگاه‌ها)

- تهران ۱۳۶۹

فهرست

مقدمه

- ۸ زبان ، منظومه اسرار انگیز الهی .
 ۹ نوعبندی زبانی ، دنیا
 ۱۰ جایگاه ترکی در اسلام
 ۱۱ آثار مکتوب ترکی اسلامی
 ۱۲ زبان ترکی در عرفان ایرانی
 ۱۳ اساطیر ترکی
 ۱۴ اهل الحق کیانند ؟
 ۱۷ بایرک قوشچو او غلو
 ۲۰ مدافع حکمت و معارف ترکی
 ۲۱ دیوان قوشچو او غلو

کلاملار

- ۲۳ ۱ - من بو سفره واریرام ، دورلو متاعلار آلمانا
 ۲۳ ۲ - یارنلریم گلین وارالیم شاها
 ۲۳ ۳ - بیرگون اولا سلطانیمیز خان اولا
 ۲۴ ۴ - پادشاهیم بیر شهر سالمیش ایکی جاهان آراسیندا
 ۲۵ ۵ - بیزی گل سن یارستاندان آیرما
 ۲۶ ۶ - گنه کارم ، کرم کانی سن منی یاره باغیشلا
 ۲۶ ۷ - یارنلر گلین یالوارق یارا
 ۲۷ ۸ - بو گنججه دلخورام اولدوم ، مبارک شب ، مبارک شب !
 ۲۷ ۹ - گون اولا یار گله یانیم ، یارب !
 ۲۸ ۱۰ - جان اودور گوزونه جانان گزرونوب
 ۲۹ ۱۱ - گل ، ای فریادرمی فریادیمایشت !

- ۱۲ - لوحوندا نه یازیلیمیشدیر سعادتلی باشه باخ
- ۱۳ - غریبیم بو طرفلرده بیل مجه سئوگی یاریم یوخ
- ۱۴ - غافیلی غفلت آپارمیش ، او یوبودور ، اویاغی یوخ
- ۱۵ - دگمه کیشی صوفی اولماز ، سینه سی تین صافی یوخ
- ۱۶ - من بیر دردلی دلیم که کیمسه مندن خبری یوخ
- ۱۷ - ندن ایکیمیزه اوج یار دئیر لر؟
- ۱۸ - آدم صفی دئیر لر ، لقبی بیر آدا بنزر
- ۱۹ - گلین ، گلین ای یارنلر ، بیر عجایب دیوان اولور
- ۲۰ - گل ، ای معنی اهلی اکاندان خبر وئر
- ۲۱ - خوفوم وار سندن ، قورخورام مکار
- ۲۲ - بودونیا فانی دیر ، آلدانما ، زنهار
- ۲۳ - یارنلر نثیله ییم یار یاد اولوبدور
- ۲۴ - یارنلر قولازا هوسسی گلیر
- ۲۵ - هر کیمین که اونون حق یاری یوخدور
- ۲۶ - جهان باشندان باشا یار اولاجاقدیر
- ۲۷ - ایلاهی یندیگیم نعمت سنیندیر
- ۲۸ - سولطانلار قیر غینی سولطانیده
- ۲۹ - حؤکوملو پادشاه چیخار جاهانه عدل - داد ائیلر
- ۳۰ - یارنلر یشیه نیز خاوندگار دیر
- ۳۱ - بیلیرم جمله نین غمخوراری یاردیر
- ۳۲ - اقرار اهلی بیزیم اقراریمیز دیر
- ۳۳ - یارین ارکانی یاردان نؤتمه مکدیر
- ۳۴ - گلین سؤیله لیم داستان یارنلر
- ۳۵ - یارنلر نثیله ییم یار یاد اولوبدور
- ۳۶ - ارنلر نورونا بیر یاز گلیبدیر
- ۳۷ - یارب منیم نیگاریمین حال و احوالی نثجه دیر؟

- ۳۸ - ارنلرين منزلى دور ايله دراز اولور
 ۳۹ - اى خواجه سيرر قولاملار اوستومه هو ايله دور
 ۴۰ - اينانمايان بيز ايله يار دگيلدير
 ۴۱ - اول حق دئيميشم آخيريم ياردير
 ۴۲ - بوگون باغداد شهرى معمور اولويدور
 ۴۳ - خدا آيدير: «مجليسلرين ايچينده»
 ۴۴ - ابراهيم ملتى، ابن آدمم
 ۴۵ - يارا حاسيد زاهيده محبوب اولان ييگانه دير
 ۴۶ - بيزه يار دان آبرى آواره دئرلر
 ۴۷ - گلين درديميزه در مان گليدير
 ۴۸ - آشنالارين خداسيندان عال ملر احتياط ائيلر
 ۴۹ - محمد ائويندن بير جار گليدير
 ۵۰ - من بير ليالي ستارام، منى نهاره چكديلر
 ۵۰ - هر اوزومه باخان آيدير: رنگى نين زرداسى وارد
 ۵۱ - شاه جهان نظر قيلسا منيم آه ايله زاريم وار
 ۵۱ - هاوارا تئز يئن سواريميز وار
 ۵۲ - گلين، گلين، اى يارنلرا منه سير خانه وئرديلر
 ۵۳ - هر كيمين عشقى وار، گزر، اوتورماز
 ۵۳ - آخير زامان اولار، يار يارا باخماز
 ۵۴ - دونيا يا گلن كار جهانندان ئوته ييلمز
 ۵۴ - يار گلمسه بوغملى كؤنول شاد اولاييلمز
 ۵۵ - ازلدن كان - مكان اولماديم هنوز
 ۵۶ - يارنلريم گلين گؤرون بيز گر مياندان گليريز
 ۵۶ - وارديم باغداد شه هر ينه، واي نه حجب ديارايميش
 ۵۷ - يار يار دان آبرى دوشنده هر ساعتى بير ايل ايميش
 ۵۸ - گتر چك عاشيق نوز يارى نين عئينينده دير بيدارايق

- ۵۸ - ۶۴ - خبر اولسون سولطانیه ، صاباح سنه خان گلجک
- ۵۸ - ۶۵ - الیف اول یول ایچینده ، اولما گل دال
- ۵۹ - ۶۶ - قالمیشام تیکان ایچینده سنه یارام ، سن ئوزون بیل!
- ۵۹ - ۶۷ - لیلاندا یارا اوغرادیم ، جاهان خوارم اولدو ، گل!
- ۶۰ - ۶۸ - ییلنمز یاردان آیری واردیر چارین ، ائیله کؤنول!
- ۶۱ - ۶۹ - فرمان ایله واردیر اولسا ، پیغامین یثیشرده گیل
- ۶۱ - ۷۰ - بو دونیادا من بیر آدائده بیلیم
- ۶۱ - ۷۱ - سحری صوبحدم غمزانه گلدیم
- ۶۲ - ۷۲ - ازلدن آخیره وaram که وaram
- ۶۳ - ۷۳ - ییلنر ییلدیلر من نه گتیردیم
- ۶۳ - ۷۴ - مسلمانلارا مسلمانلارا من نه عجب مسلمانم!
- ۶۴ - ۷۵ - ابراهیمین دیدارینا حسرت دیدار اولموشام
- ۶۴ - ۷۶ - پرده لی گنج نهانام ، کیمسه بیلمز ثنائیتیم
- ۶۶ - ۷۷ - اززل قدرتیندن سلطان سحافی
- ۶۶ - ۷۸ - اززدن عشق اودونا یا نه گلدیم.
- ۶۷ - ۷۹ - حقدن بویوروق اولالی کان و مکان ایچینده ییم
- ۶۸ - ۸۰ - سحری صوبحدم سن یاره واردیم
- ۶۸ - ۸۱ - باغداد شه هرینه گیردیم گؤوهر کانی یو کلتدیم
- ۶۸ - ۸۲ - حق صیفتی دریا اییش ، هاواره - واره سؤیلرم
- ۶۹ - ۸۳ - یارنلر بو گنجه شاه اوغرادیم
- ۷۰ - ۸۴ - یاریمی سنو دیگییم ایچون نه ایله شو کرانه وئرم
- ۷۰ - ۸۵ - یارنلر اسروک و دیوانه ییم من
- ۷۰ - ۸۶ - بیر نئجه گؤر جهانبان اولدوم صنم
- ۷۱ - ۸۷ - ساخلارام گیزلین سیرینی آجیب اغیاره دئم
- ۷۱ - ۸۸ - من بیر عاشیق ششیدایام ، آیمه گوللر آکیرام
- ۷۲ - ۸۹ - آخیر گلمیشم ، بالله اوللم

- ۷۳ - ۹۰ - گل ای ارئلر سروری ، بیر نئچه شان ایچینده یم
- ۷۲ - ۹۱ - حقیقته داخیل اولان ، گرک کئچه ئوز سریندن
- ۷۴ - ۹۲ - دور ، ای غافیل انه یاتیپسان ، یار بیدارا عشق اولسون
- ۷۴ - ۹۳ - منیم دوام بودور بارا ، یارین کؤنلو اویاق اولسون
- ۷۵ - ۹۴ - اومیدیم ، غمخواریم یاردیر ازلدن
- ۷۵ - ۹۵ - یوخدان وارا گلدیك بیز یار آلیندن
- ۷۵ - ۹۶ - گلین بشارت قیلا لیم ، قوتلو زامان اولدو بوگون
- ۷۶ - ۹۷ - گؤز لریمه عشق گؤرونندو اهل عورفان چراغیندان
- ۷۷ - ۹۸ - گلین ، گلین ، ای یارنلر! پیر دلداری چاغیرین
- ۷۸ - ۹۹ - گل ، ای فقیه! نه ایسترسن منیم تکی بیچارادان
- ۷۸ - ۱۰۰ - گلین ، گلین ، سیز یارنلر ، یارلیقدا کج باز اولماين
- ۷۸ - ۱۰۱ - دور ، ای غافیل! نه یاتیپسان ، صباح صالحان اولدو
- ۷۹ - ۱۰۲ - یارنلر اوغر اديم شاهها بو گئجه
- ۷۹ - ۱۰۳ - اولدن آخیره گلديم بو مئیدانه ، بومئیدانه
- ۷۹ - ۱۰۴ - گلین ، گلین ، ای یارنلر ، قولاق آسین بودستانه
- ۸۰ - ۱۰۵ - ارئلر بیر نظر ائیلر ، بو بغداده ، بو بغداده
- ۸۱ - ۱۰۶ - یارادان هاندادیر کان و مکانی
- ۸۱ - ۱۰۷ - ازلدن سئومیشیک ییزده اوشاهی
- ۸۱ - ۱۰۸ - ارئلر قولونا شان گلدی ، گلدی
- ۸۲ - ۱۰۹ - یارنلر او خورام بیلین بو قرآنین آیاتینی
- ۸۲ - ۱۱۰ - یارنلر جمعیسی مئیدانه گلدی
- ۸۳ - ۱۱۱ - اوستوموزه یوروتدولر تهمت ایله سیاستی
- ۸۵ - سؤزلوک
- ۸۸ - کتابنامه
- ۹۰ - مقدمه انگلیسی

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم

زبان، منظومه اسرار انگیز الهی

زبان یک موجود زنده و یک نهاد اجتماعی است که دارای قانونمندی و وسیله تفهیم و تفاهم میان آدمیان است. آیه مبارکه «عَلَّمَ الْأَسْمَاءَ آدَمَ كُلَّهَا، ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ» به نظر مفسرین سخن از خلقت زبانها دارد و آیه «وَمِنْ آيَاتِهِ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَاخْتِلَافَ الْأَلْسِنَتِكُمْ وَالْأَلْوَانِكُمْ إِنْ فِي ذَلِكَ آيَاتٍ لِلْعَالَمِينَ» حکایت از گوناگونی زبانهای آفریده شده در جهان دارد.

زبان یک نهاد قراردادی تفهیم و تفاهم بسیار حیرت افزا و اسرار انگیز است. دارای دستگاه واژگان است که برای هر موجود جاندار، بی جان، مفاهیم مجرد و جز آن رمزی پنهانی دارد که «کلمه» نامیده می شود و همه افراد یک قوم، این رمز پنهانی را می شناسند و به احکام آن گردن می نهند و عمل می کنند. و در گذر زمان نیز می توانند این رمزها را دگرگون سازند و یا جایگزین کنند، شکلی را منسوخ سازند و اشکالی نو پدید آورند و یا رمزهایی از دیگران به عاریه گیرند.

مثلاً ما ترک زبانان همه میان خود قراردادی پنهانی داریم که به آب: سو SU و به آتش: اوت OI بگوئیم.

اجداد کبیر ما قرن‌ها پیش از این، واژه سو را به صورت su(á)p تلفظ می کردند و اوت را «اوط» Od می گفتند و اکنون این تلفظ‌ها منسوخ شده است.

و یا آنکه مردمی که پیش از اسلام در سرزمین ما به گویش پهلوی سخن می گفتند واژه su(á)p را از ترکی به عاریه گرفتند و به صورت «آپ» āp - درآوردند و همین کلمه که خود مأخوذ از ترکی باستان بود، بعدها در

فارسی دری در شکل آب āb ظاهر شد.

و یا مشتقی از کلمه اوط در ترکی باستان به صورت اوطاق - otāq درآمد و فارسی زبانان این واژه را که مورد نیازشان بود، از ترکی اخذ کردند و به کار بردند. و همین واژه را عربها به شکل «وفاق» در آوردند. بدینگونه گوئیم زبان، منظومه الهی اسرارانگیزی است که دانش معاصر اندک اندک پی به ظرایف و دقایق آن می برد و در همین راستاست که دانش نو خیز «زبانشناسی» پا گرفته است.

نوعبندی زبان های دنیا

زبانهای دنیا را زیانشناسان، چندین گونه نوعبندی کرده اند و زبانهای را که رموز اولیه آنها یکسان است، از یک خانواده دانسته اند و گروه های خاندانی گوناگونی باز شناخته اند. مثلاً گروه خاندانی سامی که زبانهای: اکدی، عبرانی، عربی را شامل می شود، یا گروه خاندانی رومن که زبانهای فرانسه ای، اسپانیایی و ایتالیایی جزو آن است، یا گروه خاندانی ژرمنی که زبانهای آلمانی، فلمنکی و انگلیسی را دربر می گیرد، یا گروه خاندانی اسلاوی که زبانهای روسی، بلغاری و صرب را شامل می شود و یا گروه خاندانی هندی که زبانهای مرده سانسکریت، اوستائی و پهلوی فرزندان آن گروه است.

یکی از این گروه های خاندانی بزرگ دنیا که در تشکل بسیاری از زبانها، از آن میان زبان فارسی، نقشی عمده داشته است گروه خاندانی اورال - آلتای است که به دو نوع عظیم: «زبانهای اورالی و زبانهای آلتایی» تقسیم می شود.

زبانهای اورالی خود دو شاخه «فین اوگورو» و «سماموید» را تشکیل می دهند که از هر یک چندین زبان در جهان ایجاد شده است. و زبانهای آلتایی گروهی هستند که سه شاخه معروف زبانهای مانچو، مغولی، ترکی

وابسته به این خاندانند.

بدیگر سخن ، باید گفت که زبان توانمند و فراگیر ترکی از شاخه آلتایی ، از گروه خاندانی اوزال - آلتای جدا شده ، در جهان اسلام منتشر گشته است.

جایگاه ترکی در اسلام

زبان ترکی یک زبان التصافی کامل است. بدین گونه که ریشه در زبان ثابت است و اغلب تک‌هجائی است و پی افزوده‌ها و سرافزوده‌هائی قراردادی سبب حال به حال شدن و دگرگونی ریشه‌ها می‌شود. مثلاً کلمه «گۆز» در معنای چشم در ترکی «ریشه» حساب می‌شود. پی‌افزوده - ال - əl - به آن می‌پیوندد و صفت گۆزل Gőzel ساخته می‌شود ، باز ، پی‌افزوده - لیک lik با آن جوش می‌خورد کلمه گۆزلیک Gőzellik پدید می‌آید و باز پی‌افزوده لər به آن می‌چسبد کلمه گۆزلیکلər Gőzelliklər ایجاد می‌شود و باز پی‌افزوده - ی ا - برانجام آن می‌آید و کلمه گۆزلیکلری Gőzellikləri پدیدار می‌شود و باز پی‌افزوده - میز - miz به آن می‌پیوندد و کلمه گۆزلیکلریمیز Gőzelliklerimiz ساخته می‌شود و باز ...

این رمز و راز ، تنها مخصوص زبان ترکی است و در هیچ زبانی در دنیا چنین توانائی وجود ندارد. و بدینگونه در زبان ترکی می‌توان میلیونها واژه ساخت. و این زبان قادر است همه نیازهای اندیشگی موجود انسانی را پاسخگو باشد.

به همین سبب است که پس از گردن نهادن ترکان به اسلام و تلاش مخلصانه در گسترش معارف قرآنی ، این زبان به سرعت در عالم اسلام فراگیر شد. چنانکه در میهن عزیز ما ایران ، علی‌رغم ریشه‌های باستانی که این زبان در فلات ایران دارد ، گسترش خود را مدیون اسلام و قرآن است.

آثار مکتوب ترکی اسلامی

کهن ترین آثار مکتوب که به زبان ترکی به جای مانده است. «کتیبه های اورخون» است که در حدود یکهزار سال پیش از بعثت حضرت رسول اکرم (ص) کار نقر آنها به فرجام رسیده است. زبانی که در این کتیبه ها بکار گرفته شده، زبان مکتوب کار کشته ای است که حکایت از وجود آثار مکتوب پیش از خود می کند.

از «کتیبه های اورخون» تا پیدائی تخبیین آثار اسلامی ترکی در صدر اسلام، این زبان همپای سرنوشت تلخ و شیرین ترکان باستان، فراز و نشیبهای تاریخی را پیموده و پس از اسلام، بتمای در اختیار گسترش معارف و مفاهیم قرآنی قرار گرفته است.

دوره پیش از اسلام را دوره باستانی می نامیم. آثار بر جای مانده به این زبان از فراوانی قابل اعتنائی برخوردار است. اما آثار بازپسین که آنها را آثار دوره اسلامی نام می نهیم، گستردگی شگفت انگیزی دارند. شاخه ای از این آثار که در این سری از مجموعه ها موضوع گفتار ما خواهد بود، ملهم از عرفان ترکی هستند که در روزگاران بازپسین تحت لوای اسلام، دگرگونی و رسانی یافتند و اینک به عنوان متون مکتوب اهل حق مورد توجه ماست که ۹۵ درصد آنها را آثار ترکی ایرانی نام می نهیم و بخلاف ادعاهای پوچ نژادگرایان آریامهری که این آثار را ایرانی نمی شناسند و «ایرانی» و بیگانه ا می شمارند، ما از هراثر ایرانی، ایرانی تر می شماریم. چرا که ترکان در ایران، در صحنه های سیاسی و نظامی و فرهنگی پیوسته فعالتر از هر قومی حضور داشته اند و خدمات خالصانه عظیمی به اسلام کرده اند و در قرون متبادی نیز پرچمدار تشیع بوده اند. و بی انصافی است که ما اکنون در مقابل میراث گرانقدر فلسفی و ادبی اسلامی ترکی و یک دریا کتاب نظم و نثر که دیگران با جعل و تحریف در مسکو و پاریس و لندن به نام خود نشر دادند، بی اعتنائی

نشان دهیم و یا دنبال جیره خواران و تئوری پردازانی که کرکی صفت بر سر سفرهٔ مردار شاهنشاهی نشسته بودند، اکتیم و گذشته و تاریخ و کیان اسلامی خود را استهزاء کنیم و به ریشخند گیریم.

زبان ترکی در عرفان ایرانی

میراث و مرده‌ریگ پربار و گرانقدر ادب ترکی که از نیاکان غیرتمند ما ایرانیان بر جای مانده است، متأسفانه در روزگاران سیاه ستمشاهی، به دسیسهٔ نژادپرستان ریاکار و تنگ‌نظر ساکن ایران و به اشارهٔ محافل صهیونیست و فراماسونری، از جبهه‌های گوناگون مورد تاخت و تاز و امحاء و نفی و طرد قرار گرفت و به جای این میراث ارزشمند که سرشار از تبلیغ معارف قرآنی و عرفان اسلامی بوده است، مجوسیات و اسرائیلیات جایگزین گردید و تدریس زبان ترکی اسلامی در مدارس گناه و عیب شمرده شد و پیروی از احکام مجوسی و اسرائیلی، افتخار نژادی به حساب آمد.

گرچه این امر، به یک جو همگانی و حال عمومی ما مسلمانان ایران تبدیل شده بود، اما حفظ میراث اسلامی ترکی از سوی دو گروه غیرتمند در ایران، همچنان چون سنتی مقدس دنبال می‌شد. یکی واعظان و روضه‌خوانان و نوحه‌سرایان و نوحه‌خوانان بودند و اهل منبر و مسجد که در مجموعه‌های دیگری مستوفی به بحث پیرامون آنها خواهیم پرداخت. دیگر از سوی معتقدان پروپا قرص «اهل حق» که زبان ترکی را بسان زبان مقدس و زبان «کلامات الهی» می‌دانند و در محافل پرشور و جذبهٔ عرفانی به ترنم «الهی»ها به این زبان می‌پردازند و ترکی را وسیلهٔ انتقال معارف و احکام الهی و عرفانی می‌شناسند. هم از این روی، گوئیم که زبان ترکی در عرفان ایرانی جایگاهی وسیع و عزیز دارد و برای بازشناسی و تحقیق متمتع در عرفان ایرانی، آموزش و تحصیل زبان ترکی و نشر متون گرانقدر

آن بایسته است. بویژه که آئین «اغل حق» متأثر از اساطیر کهن ترکی است.

اساطیر ترکی

در میان ترکان آسیای میانه، اساطیر سرشار و پرباری پیدا آمده بود که شامل سرودها، اسطوره‌ها و افسانه‌هایی پیرامون پیدایش کاینات، ساختمان گروهی قبیله‌های ترک، پیروزی‌ها، شوربختی‌ها و کوچ‌ها بود. نامبردارترین این اسطوره‌ها، اسطوره قاراخان درباره کیهان شناخت ترکی، افسانه بوزقورت (Bozqurt) و ارگنه‌قون (Ergenegon) پیرامون آفرینش و پیدایش ترکها، افسانه اوغوز (Oghuz) درباره ساخت امپراتوری بزرگ ترک و افسانه کؤچ (kōc) پیرامون سرازیر شدن ترکان بسوی غرب است.

ترکان باستان نیز مانند یونانیان، خدایان گوناگونی که مثلان جهان مادی و معنوی بودند، داشتند. گوک تانری (Gök - Tanrı) مانند زئوس، سرور این خدایان بود، خود آفریده‌هایی نیز بودند که نقش واسطه میان خدایان و انسانها را داشتند. قهرمانان قومی، قام‌ها (Qam) و شامان‌ها (Shaman) ها نیز چنین بودند و باور به تناسخی گسترده در آسمان و زمین پیدائی یافته بود.

این اسطوره‌ها و افسانه‌ها صدها سال در دل و اندیشه ترکان آسیای میانه زنده بوده است. دین و آئین ابتدائی ترکان عبارت از این سنن قومی و آئین‌های تناسخیه بوده است که در گذر زمان بر هر دین و مذهب جدیدی مانند بودائی، مانوی و مسیحیت که می پذیرفتند، منطبق می شده است و این سنت‌ها و آئین‌ها به تمامی ترک نمی شده است. پس از گردن نهادن به اسلام که در گردهم آوردن ترکان نقش بیشتر و مهمتری از همه دینها داشت، ترکان بتمامی به گسترش و تبلیغ معارف قرآنی پرداختند و جان بر کف در این راه کوشیدند. جای گوک تانری را الله

گرفت و جای قام‌ها و شامان‌ها را اولیا و پیران و مرادها و دراویش و کاهنان گرفتند. همه مفاهیم اسلامی که با شرک کهن متناقض و مغایر بود، جزء معارف ترکی شد. اما اساطیر کهن ترکی نیز بتمامی کنار گذاشته نشد. و آئین اهل حق امروزه آمیزه‌ای از معارف اسلامی و عقاید تناسخیه ترکان باستان را در خود جمع دارد.

اهل الحق کیانند؟

اهل الحق نامی است که به گروه‌های عظیم و پراکنده دراویش پیرو عرفا داده‌اند. اهل حق خود شاخه‌های گوناگون دارند و صوفی نیستند، بخلاف صوفیان که معتقد به وصولند، معتقد به سلوک هستند. از آنجا که حضرت علی بن ابیطالب (ع) را سرسلسله و بنیانگذار مسلک خود می‌دانند و آن حضرت را مظهر تام و تمام در ذات و صفات می‌شناسند، به «دوستاران علی» نیز مشهور شده‌اند. در آذربایجان و دیگر مناطق ترکی زبان اصیل ایرانی و آسیای صغیر، این فرقه به نام‌های گوناگونی نظیر گوران، قیزیلباش، علوی، بکتاشی، شاملو و غیره نامیده می‌شوند.

بایه اعتقاد این فرقه رجعت روح و تناسخ است و معتقدند اشخاصی که افعال آنان پسندیده و مقبول باشد، اگر از مبدأ صدق تقاضا کنند، روحشان بصورت کاملتری به این جهان باز می‌گردد.^۱ اولین تجلی تام را در ذات «درازیلی» در آغاز آفرینش و آخرین تجلی تام را در ذات «سلطان سحاق» می‌دانند. سلطان سحاق در اوایل قرن هفتم و در عهد حمله مغول به ایران می‌زیسته است.^۲ بنا به اعتقاد این فرقه، پس از

۱ - دهخدا، لغت نامه، جزء ۹۷، ص ۱۴۲

۲ - سلطان سحاق یا سلطان سهاک همان بابا اسحاق معروف شخصیت ترک زبان غرب ایران است که در قرن هفتم ظهور کرد و قیام معروف «بابائی» را راه انداخت. بابائی و بکتاشیه در شرق آناتولی و ایلات غرب ایران پیرو او

سلطان سحاق نیز تجلیات تام و تمام متعددی رخ خواهد داد و در هزار و یکمین تجلی تام و تمام در ذات و صفات کائنات و بود و نبود به «دَازلی» خواهند پیوست.

اهل حق، اکنون حامل فرهنگ کهن آئینی ترکان باستان ایرانی‌اند که در سوی‌های تبریز، ارومیه، مراغه، ماکو، میاندوآب، قاراداغ، زنجان، سلطانیه، همدان، بیجار، گروسی، استان مرکزی و بخش پهناوری از شرق آناتولی پراکنده‌اند. در سدهٔ هشتم هجری حروفیان آذربایجان خود را «اهل حقیقت» نامیدند و عنوان «اهل حق» بی‌گمان بازمانده از نام آنان است. دیگران به این گروه وسیع «گروندگان ولای علی» و مبلغان صادق و باصفای عرفان ترکی ایرانی، در جاهای گوناگون نام‌های گونه‌گون داده‌اند.

مرکز ثقل اصول عقائد اهل حق، ظهور حق در هفت تجلی تام و تمام در افعال و صفات است. این تجلی‌ها را «دون‌بادون» می‌گویند. دون Don لفظ ترکی است و در معنای: جامه، مظهر، ظاهر، لباس، پیراهن، جسد، قفس و جز این‌ها آمده است. تجلی حق در هر بار با ۴ یا ۵ ملک همراه بوده است که می‌توان آنرا در چنین جدولی گنجانند:

شاه خاوندگار	جبرائیل	میکائیل	اسرافیل	عزرائیل	—
شاه	سلمان	قنبر	محمد	نصیر	فاطمه
مردان علی					
شاه خوشین	بابا بویوک	قاراردا	کوررقیه	بابا طاهر	ماما جلاله
سلطان	بنیامین	داوود	پیر موسی	مصطفی	خاتون دایره
سحاق				داوودان	
شاه ویس	قمری	یارجان	یار علی	شاهسوار آقا	رزبار
محمد بیگ	جمشید بیگ	آلمازیبگ	آبدال بیگ	—	پری خانم
خان آتش	خان جمشید	خان آلماز	خان آبدال	—	دوستی خانم

البته به سبب عدم ثبت اصول عقائد اهل حق در منابع مکتوب عرفانی ، به ضرر قاطع نمی توان گفت که جدول استخراجی ما صحیح است . بهر روی ، نسخه بدلها و واریانتهای گوناگونی از آن در مکانهای مختلف می توان به دست داد . بویژه آن که در طول تاریخ ، بسیاری پیدا شدند که ادعای تجلی حق در خود را داشتند و ما اینجا قصد منازعه و تعیین صحت و سقم این ادعاها را نداریم .

بر مبنای این باور آئینی ، اصلی دیگر در اصول اعتقادی اهل حق جالب توجه است که ریشه در باورهای تناسخیه ترکان باستان دارد و آن این است که آدمیان از پیدایش هستی و دم آفرینش تا فرجام آن ، به هزار و یک «دون» در آیند و حق نیز چنین است که سلطان سحاق فرجامین ظهور و تجلی حق بوده است و پس از او تنها «ذات مهمان» است که می تواند در وجود بسیاری از پاکبازان و پاکدلان متجلی شود .

اهل حق بنامی باید گفت که اهل کتاب و کلام هستند . وارث سنن ادبی بسیار غنی و سرشاری اند و آثار مکتوب مقدس و حی گوته خود را «کلام» نامند که از سوی ۲۴ کلامگو نازل شده است . مقام این کلامگویان چون مقام پیغمبران و انبیاء است و از هر کلام ، دیوان عرفانی قابل اعتنائی بر جای مانده است که متأسفانه به علت های گوناگونی که در این جا مجال بحث آن را نداریم ، بسیاری از این آثار عزیز و گرانقدر مورد تحریف و تأویل های گوناگون قرار گرفته اند و تقریباً همه نسخ خطی و یا تکثیری که هم اکنون در دست است ، با هم اختلاف دارند و کاری علمی و متن شناسی بر روی آنها انجام نپذیرفته است حتی تاریخ این بزرگان و سرایش آثار آنان نیز مجهول است و زمان حیاتشان با اسطوره های آئینی درآمیخته است .

بایرک قوشچو اوغلو

بنا به اعتقاد اهل حق ، «کلامات» الهی توسط یست و چهارگوینده با الهاماتی وحی گونه به مردم زمان و به زبان ترکی ابلاغ شده است ، نخستین این گویندگان و اولیاء «حضرت بایرک قوشچو اوغلو» نام دارد. آنچه میان اهل حق پیرامون زندگی و خلافت قوشچو اوغلو موجود است به او شخصیتی اسطوره‌ئی بخشیده است. ما اینجا این اسطوره‌ها را بازگو نخواهیم کرد.^۱ تنها آنچه را که پیرامون پیدایش وی بین درویش رایج است به نقل از مجموعه «دستنویس «کلام حقیقت» اثر مهندس علی پیرداوری در اینجا می آوریم :

«حضرت سلطان سحاق مشیتش بر این تعلق گرفت که پرده بکشند. حضرت پیربنیامین از این جریان اطلاع حاصل فرمود به حضرت سلطان عالم عرض کرد:

- دین و ایمانم! یاران به دوری و فراق تاب و توان ندارند. در کجا و کی می توانیم مجدداً ذات پاکت را زیارت کنیم.» حضرت سلطان عالمیان فرمودند:

- هم مخور ، قبل از پرده کشیدن ، تو از خانه قوشچی یعقوب به نام بایرک ظاهر خواهی شد...» پیر بنیامین پرده در کشید و به امر سلطان و به خواست حضرتش از خانه قوشچو یعقوب سرداد که مادرزاد لال و کر بود... بایرک از معجزه حضرتش از کوری و لالی نجات یافت و شروع به سرودن کلام نمود:

۱ - برخی از این اسطوره‌ها در کتابهای «گنجینه یاری» گرد آورده آقا سید کاظم نیک نژاد (ص ۱۱۲ - ۱۰۰) و «برهان الحقیقه» تألیف آقای جعفر افشار (ص ۲۲ - ۹) آمده است.

من بیردیل بیلیمز لال ایدیم
 نوز حالیملا ایدیم .
 ذات مولا سؤیله دندی ،
 ایندی سؤیلا یا گلمیشم .

بیرون از اسناد و کتب اهل حق ، که اغلب بین آنان چون اسرار دینی و محفوظ تلقی می شوند ، تاکنون در جائی سخن از این شاعر سترگ اندیش و والایان تاریخ ادبیات ترکی نرفته است . اینجا نخستین بار است که نگارنده نام او را در تاریخ ادبیات ترکی وارد می سازد و نخستین بار در سال ۱۳۶۶ به جهان علم شناسانده شد .^۱ تاکنون در هیچ یک از مأخذ تاریخی و منابع مکتوب ادبی ، به اشاره ای در باب او برخوردیم . اما همه چیز اشاره دارد که وی یک شخصیت تاریخی بوده است .

آنچه از اسطوره های بازگفته در بالا و آثار خود وی استفاد می شود ، این است که وی بی گمان اهل آذربایجان ایران بوده است و این ولایت را شهر به شهر و ده به ده می شناخته است و چون درویشی مداح اهل بیت علیهم السلام و علی (ع) گویان و جب به جب روستاها را می گشته است و خانه و خانقاهی ثابت نداشته است ، خود در این باب می گوید :

اوزومدیلین دیک دابانی

۱- محمدزاده صدیق دکتر حسین . بایرک ، قوشچواوغلو ، صفحه «یاشیل یاریاق» روزنامه اطلاعات آذربایجان ، پنجشنبه ۲۹/مرداد/۱۳۶۶ ، شماره ۱۸۲۵۱ ، تهران ، ونک . سیری در اشعار ترکی مکتب مولویه ، انتشارات قفقوس ، ۱۳۶۹ . - نیز تک . شماره های متعدد هفته نامه سهند (تورکجه اطلاعات) ، نگارش نگارنده این سطور ، تهران ، ۱۳۶۹ .

ینددی قدم، تئیز قاپانی
آلینجا و نخجوانی

ارده بادلاری ایسترم:

✱

گرگردن بری زنوزی
صوفیانی، برتد دوزی
آشاخی داشام غازانی

تبریزده یاری ایسترم

✱

سفر بغداد نیز کرده است. اشعار متعددی دربارهٔ این سفر دارد. از فحوای کلامش پیداست که پیش از روزگار نسیمی و در عهد حکومت مغولان می‌زیسته است. شیوهٔ بیانش نیز با تکیه به داده‌های زبان‌شناسی تاریخی ترکی، این نظر را به اثبات می‌رساند.

نام پدرش یعقوب و نام استاد و پیرش سید ابراهیم بوده است:

قوشچو یعقوبون اوغلایام

ارنلرین جان قوشویام

سید ابراهیم قولویام

من قولو جاره چکدیکر

به نام خویش نیز صراحت دارد:

قوشچو اوغلو آدین بایرک،^۱

۱- لفظ «بایرک» (Bâyırak) اصلاً ترکی است در معنای دارا و توانمند، در گذشته‌های دور در آذربایجان بعنوان نام پسر بکار گرفته شده است. در کتاب «دده قورقود» نیز «بامسی بایرک» به همین لفظ نامیده شده است.

قدیم اولسون مبارک !

مدافع حکمت و معارف ترکی

گرچه از زمان حیات و فراز و نشیب زندگی بایرک قوشچو اوغلو ، فعلاً آگاهیهای آکادمیک و عالمانه در دست نیست ، اما تکرار می‌کنیم که از قرائن و امارات می‌توان حدس زد که در نیمه نخست سده هفتم هجری در ایران می‌زیسته است و مدافع حکمت و معارف اسلام در تاریخ ادب گرانجای ترکی بوده است و هیچگاه پرچم دفاع از زبان و حکمت ترکی را از دوش خود بر زمین نهد و هم از این روی ، بارها معروض تهمت و سیاست دشمنان اسلام شد. خود در کلامی به مطلع:

اوستوموزه یوروتدولر تهمت ایلن سیاستی

بیزدن نوزگه جاشیق اولسا قوپارداردی قیامتی

گوید:

اگر تورکی سؤیلر اولسام ، دوشرا نلر بشینینه

تچون سیزه آجی گلیر دادلی سؤزدن حلاوتی

منکر نه دیر قوشچوغلونا دئییه معجوت سؤیلمه

مگر دئییه بیلمرم من تورکی ایله معجوتی ؟

این پرچم مقدس بعدها بر دوش «امیر علیشیرنوائی» ، «یونس امره» ، «ملاً

محمد فضولی» و «عاشیق پاشا» حمل شد و هیچگاه بر زمین نیافتاد.

دیوان قوشچو اوغلو

نگارنده از دههٔ چهل به این سوی با اشعار قوشچو اوغلو آشنا شدم. در سال‌هایی که در روستاهای آذربایجان به شغل معلمی اشتغال داشتم و با پیروان اهل الحق اقت و خیز و مراوده، از همان روزگاران در اندیشهٔ تدوین دیوان این شاعر سترگ‌اندیش که در عرفان ترکی ایرانی مقامی چون نسیمی و یونس امره و مولوی دارد، افتادم. دستنویس‌ها و بیاض‌های متعددی از دیوانش را به دست آوردم. بعدها نشرهایی از سوی خود پیروان اهل حق برای قراءت در جمعخانه‌ها بیرون داده شد که برخی از آنها مغلوط بود.

بسیب همین تصرفات که متأسفانه در برخی از دستنویسها نیز موجود است، فعلاً نمی‌توان ادعا کرد که دیوان منقح قوشچو اوغلو را می‌توان تدوین کرد.

آنچه اینک تقدیم خوانندگان و شیفتگان عرفان اسلامی و ادب گرانجای ترکی می‌شود، بر اساس یک نسخهٔ خطی کهن بازمانده از مرحوم صادق گلزاری از دراویش تبریز که اکنون در تصرف آقای سید ام‌الله شاه‌ابراهیمی است و با مطابقت با سه دستنویس و دو نشر متأخر و گزیده‌ای تدوین یافته است. و می‌توان ادعا کرد که گزیده‌ای نسبتاً پهنجار و پسامان که مورد اتفاق همهٔ مستنسخان است، می‌باشد. در نقل و بازنویسی اشعار، در برخی جاها برای ترمیم وزن، تغییراتی در چند لفظ دادیم.

متن انتقادی دیوان قوشچو اوغلو را نمی‌توان به این آسانی‌ها فراهم ساخت. هم قلت منابع و هم گوناگونی تحریفات، دو سنگ بزرگ قراره ما است و نگارنده فعلاً جرأت اقدام علمی برای تدوین چنین مجموعه‌ای را به خود نمی‌دهد. تنها امیدم این است که این مجموعهٔ کوچک بایی برای تحقیق آیندگان در زندگی و آفرینش و تدوین کلیات «کلامات» این

شخصیت بی نظیر ادبیات اسلامی ایرانی باشد و آثار او یکی پس از دیگری منتشر شود.

از خوانندگان و بویژه آشنایان به آثار حضرت مولانا قوشچو اوغلو عاجزانه طلب دارم که سهوها و خطاهای احتمالی اینجانب را که لازمه وجود محدود هر موجود انسانی است ، منت نهاده گوشزد کنند و بلکه به طی و اصلاح و تکمیل این راه پردازند که بی گمان در درگاه حضرت حق مأجور خواهند بود.

هوالاول و هوالاخر

حسین محمدزاده صدیق

تهران ، اسفند ماه ۱۳۶۹

(۱)

من بو سفره واریرام ، دورلر متاعلار آلماغا،
 تکبر لرگو ترک اندیب ، سالوسلوغو سالماغا.
 حرص و هوانی ترک ائتدیم ، آرئرلر دئدیگین دوتدوم،
 علفی نفسی دگیلم ، گلمیشم پربار اولماغا.
 سلطان شهرینه واریرام ، صراقینا یالواریرام،
 تۆکموشم خورده فروشلوق ، لعل ایلن گؤوهر آلماغا.
 من بو جمین غلامیام ، هرنه دئسه لر حالیام،
 خواجه مدن بویروقی اولویدور گلمیشم دفتر آلماغا.
 قوشچو اوغلو یام ، بنده یم ، گلیب جمه فرماندایام،
 کعبه ی سیر ره واریرام طواف یکسر آلماغا.

(۲)

یارنلریم گلین وارالیم شاه،
 صبح و شام یالواراق قدیم آلاها.
 پیرلر پیرلیک اوسته ، دعوی ائله دی،
 پیرها بینیا میندیر ، کئچدی گواها.
 دوخسان مین غلامه نظر ائيله دی،
 داود دلیل اولدو ، سالدی بوراها.
 ایزینی ایزله دی عتانه دالدی،
 تۆزونو گؤرستدی دریاده ماها.
 یارنلر ائشیدین قوشچو اوغلوندان،
 یار دری قیبله دیر ، گلین طواقا.

(۳)

بیرگون اولا سلطانیمیز خان اولا،
 جمله عالم ، حکمونه فرمان اولا.

یارگاهین قورا زمین اوزونه،
 چوخ اینانمیانلار با ایمان اولا.
 بیر نوزون گۆرسه ده اهل توحیده،
 ناگاهدان پارچه سی اورامان اولا.
 اصل اصله گنده ، وصل ده وصله،
 نیم روز قالیب ، صاحب میدان اولا.
 زمستانی ونره اول گرمیانه،
 یاووقدور پیرین قولر بیان اولا.
 ارنلر بویونا بیچیلدی خلعت،
 بیر تنجه سی قالیب نمایان اولا.
 یارلاراگون دوخا ، اولمایا آخشام،
 بوگونده دردلرینه درمان اولا.
 کیمی یوکون دوتموش اولا رحمتدن،
 کیمی سی قاپودا بی سامان اولا.
 قوشچو اوخلو دئیر: ییغیلین یاران،
 یاریم ساعات قالیبدیر دیوان اولا!

(۴)

پادشاهیم بیر شهر سالمیش ایکی جاهان آرسیندا،
 باخدیقجا دیدار گۆرونور او شهرین هر پاراسیندا.
 ییزده او شه هره واردیق ، یاپیلی کۆنوللر گۆردوک،
 ییز نوزموزده یاپیلدیق کۆنوللرین آراسیندا.
 توپراق اولوبان اندیک پالچیق اولوب یوخور لاندیق،
 کرپیچ اولوبان هۆرولدوک او شهرین دیوار سیندا.
 شه هردن اوخلار آتیلیر ، آتیلیب جانا باتیلیر،
 دورلو متاعلار ساتیلیر ، او شهرین بازارا سیندا.

اوستادينا داش يوندورور، شاگيردینه ايش قانديرير،
 آلاھين آدين آنديرير او داشين هر پاراسيندا.
 عاقيل اولان يوخو آنلار، جاهيل اولان اونو دانلار،
 خواجهم قولو چيخار بادلار او شهرين ميناراسيندا.
 گئتديم گوردوم گئرچکلى، آسلانيب خاک درينه،
 کاشكى من ده آسلانايديم اوگئر چکلى آراسيندا.
 شه هر دئديگين گول ايميش، نه داش ايميش، نه گيل ايميش،
 قوشچو اوغلو بير قول ايميش گئرچک قوللار آراسيندا.

(۵)

بيزي گل سن يارستاندان آيirma،
 ياريني دين و ايماندان آيirma.
 باخين گولدور، من اونون بولبولويم،
 بولبولونو گولستاندان آيirma.
 نوردگين يئري گؤل، گؤل سوز ديريلمز،
 نوردگي گؤلدن ياپاندان آيirma!
 باليغين يئري سو، سوسوز ديريلمز،
 باليغي سودان عماندان آيirma.
 آرين يئري شان، شانسيز ديريلمز،
 ايلاهيم! آريني شانندان آيirma.
 جيرانين يئري چؤل، چؤل سوز ديريلمز،
 جيرانى چؤل - بياپاندان آيirma.
 يارين يئري جمدير، جمسيز، ديريلمز،
 ايلاهيم! ياريني جمدن آيirma.
 قوشچو اوغلو قولدور ديواندن گلير،
 ايلاهيم! قولو ديواندان آيirma!

(۶)

گنه کارم کرم کانی سن منی یاره باغیشلا،
 بنیامین ایلن قورولان، شرط واقاره باغیشلا
 مولانین گیزلین سیررینه، بحر بی پایان امرینه،
 یارستانین کردارینه، داود ناز داره باغیشلا.
 اویدورما دنیا غمینه، سالما دو دللرایچینه،
 پیر موسی نین قلمینه، خیدمت رز یاره باغیشلا.
 سیغیندیم سن تکین دوستا، هنج آل یوخدور آلین اوسته،
 مصطفای داوددانه حکم قهاره باغیشلا.
 عالمی سالدین اویونا، کفیرلری گتیر دینه،
 روچیار زبردسته، یار یادگار باغیشلا.
 یار اودور گیرودن آشا، سوره منزل وارا باشا،
 منکر یانددیران آتسه بیر ایسمین ناره باغیشلا.
 قوشچو اوغلو دئیر یار، هی! یار واحد کتار، هی!
 یشمیش مین بیر قولامین وار، بیزی اونلارا باغیشلا.

(۷)

یارنلر گلین یالوراق یارا،
 یئر - گۆی یشیه سی پروردگارا.
 دیدارا باخ گۆر، دیدار بقادیر،
 خلایقلار اوزون توتور دیوارا.
 منیم، دردیمین دواسی سن من،
 مین طبیب گلسه، بولاماز چارا.
 ابراهیم پادشاه اوستومه گلدی،
 داود جنیدگل، سن یشت هاوارا.
 قوشچو اوغلو نوزون یشیه وی تانی،

صدقیله باغلان خاوندگارا.

(۸)

بوگنجه دلخورام اولدوم ، مبارک شب ، مبارک شب !
 غمیم گشتدی ، بی غم اولدوم ، مبارک شب ، مبارک شب !
 منیم یشیم بی نظیر دیر ، جمیع بئرلرده حاضیر دیر ،
 بوگنجه عید قدیر دیر ، مبارک شب ، مبارک شب !
 گۆیدن یشره چیراق ائتدی ، دولدول ایله بوراق ائتدی ،
 اهل حقه تیفاق ائتدی ، مبارک شب ، مبارک شب !
 چیراق خورشید وماهی ، یشرو گۆیوندور بارگاهی ،
 آچیققدیر دیلک درگاهی ، مبارک شب ، مبارک شب !
 اویوب بارچه خلایققلر ، اویاقدیر حقه لایققلر ،
 خیدمتده دیر ملاییکلر ، مبارک شب ، مبارک شب !
 عرشین خوروزودور بانلار ، واخت ایله ساعتی آنلار ،
 خواجهام بیلر نه لر دانلار ، مبارک شب ، مبارک شب !
 قوشچو او غلو گنجه نؤتدو ، عرشین خوروزو بان ائتدی ،
 یقین بیللم که دان نؤتدو ، مبارک شب ، مبارک شب !

(۹)

گون اولایار گله یانیما ، یارب !
 یاردان غیر نه یارار جانیما ، یارب !
 دوست ایچون مشغولام ، ها انتظارم ،
 نولا دوست گله مهمانیما ، یارب !
 دردلی قالیشام درمان آله گلمز ،
 یه یاخشیدیر درد درمانیما ، یارب !
 گنجه لر خواب ایچینده یاتا بیللم ،
 رحم ائت دیده ی گیر یانیما ، یارب !

يۈرۈڭۈيە سىغماز چوڭدور گوناھىم،
يارامام قوللوق سولطانىما ، يارب!
اسماھىلم ، يارىن يۈلۈندا تىلىم،
گۈيۈدن قوچ گىلە قورباتىما ، يارب!
قوشچو اوغلو گل وئزگىل مورادىن،
لوطف ائىلە گىلن دۇورانىما ، يارب!

(۱۰)

جان اودور گۈزۈنە جانان گۈرونوب،
كۈنۈل! گۈزە شاھ جەھان گۈرونوب،
كۈنۈل گۈز آرىدىب گىرە و غوباردان،
پىرىن سىررىنە ھزاران گۈرونوب.
چون حضرت واردى عزت قاپىسىنا،
شرىعت ، طرىقت دوخسان گۈرونوب.
اوتوز مېن ساڭلاندى ھلى (ع) سىررىندە،
آلتىمىش مېنى شرعە ارکان گۈرونوب.
خلاىق نە بىلىر تائىرى قاندا دىر،
سىدىق ايلن آھاڭا باخسان ، گۈرونوب!
قايدا يار دىلر ، ايچىرى گىرىمز،
كۈنلۈنە - گۈزۈنە گومان گۈرونوب.
سۆيلىر رازىن ، آيىرى دىگىل ھمازىن،
شەھبازىن گۈزۈنە قرآن گۈرونوب.
يىگانە قول خىدمت ائىتمىكەدە مېرە،
چون تىخت دۇولندە سولطان گۈرونوب.
قوشچو ھلۈنۈن يىددى جەددى گۈيىندە،
آياق ايچمىش اسروك مىستان گۈرونوب.

(۱۱)

گل، ای فریادرس! فریادیما یشت،
 حق کومای پادشاه، سن دادیما یشت!
 مشکل ایشیم دوشوب هارای چاغیرام،
 عزیز خاوندگار، هاراییمما یشت!
 هیجوم دونر ایله چیخما یاهانا!
 هیجومون ساووشدو بیدادیما یشت!
 گنه کار قوللارین دوروب قاپیندا،
 یا سید ابراهیم امدادیما یشت!
 قوشچو او غلو اوزو اوسته دوشوردور،
 گنه کار قولوندور، گناهیندان نوت!

(۱۲)

لوحوندا نه یازیلیمشدیر سعادتلی باشه باخ،
 آه ائيله سم سینهم یانار عشقیله آتسه باخ.
 تعالی اللاهین آیه سی خوبلارین وجهینده دیر،
 آیت غلط باخانا او قلبی قماشه باخ!
 عهد و پیمان ائيله دین که سیریمی ساخلا یاسان،
 ائيله دین خلقه بر ملا، بوسیرر و سیرداشه باخ!
 آی ایله گون بیر اولدو، دوغدو محمد (ص) ین نورو،
 نابالغ هیلالا بنزر، صورتینده قاشه باخ.
 بیر غریبه دن انشیتدیم، دل نیاز ائيله دیم بوگون،
 گؤزلریمدن چییون آخار، بو توکنمز یاشه باخ!
 گل ای اوستاد با تعلیم، بونجا صناعت سنده، کیم،
 لاچوردن خوب یارانیش بونیا د نقاشه باخ...
 کافیر ترسانین جهودون یازیقلا ری گلیر منه،

مدعی نین باغری قاتی سن بوازیلمز داشه باخ.
کیم که ایچدی قوشچو اوغلو ایچدیگی پیمانہ دن،
بی زوال اولوبان عؤمرو، بوتوکنمه ین یاشه باخ.

(۱۳)

غریبیم بو طرفلرده، بیلیمجه سئوگی یاریم یوخ،
سارالدى سولودو بنیزیم، هرگیز حالیم سوراریم یوخ
غریبیم، تشنه ییم، زارم، بولونماز دردیمه چاره،
اوز توتوب حقیقه یالوارام بوندان آرتیق آچاریم یوخ.
عزیز بیزدن ایراق اولدو، جیگیریم کل داغ اولدو،
جمیع جیسیم کباب اولدو، صبر ائوینده قراریم یوخ،
وصليله جانندان آیریلدیم، باخرا یاسدیم، صبیر قیلدیم،
خاطیره اولیا گلدی، بوندان آرتیق گوذاریم یوخ.
اولو سولطانان من قولام، تشچون دئییم که یوخسولام؟
پادشاه گنجیندن یاریم آخچا آرتیق دیناریم یوخ.
باغداددان تبریزه واردیم، حقیقی سرمایه ده بولدوم،
آخیر بازرگانلار کیمی طلب ایله کارباریم یوخ.

(۱۴)

خافیلی غفلت آپاره ییش، اویویو بدور او یاغی یوخ،
نوزو قالمیش قاراقئودا، چیراغی نین دا یاغی یوخ.
شرعین اوخوموش موللار گؤردوم بوش، قالمیش کاغیذی
قاضی خسته مفلیس اولموش، فتوا ایچون هاچاغی یوخ.
اولو سولطانلاری گؤردوم تاج - تختی بوراخمیش گئدر
حؤکوملر یشریمز اولدو شهری نین ناساغی یوخ.
تؤکرینه دونلوق وئرمز باشی نین چاره سین قیلسین،
اوستونه یاد یاغی گلیمیش، اسلحه سی - یاراغی یوخ.

ابداللازى گۆردوم نفس ايچون قاپى - قاپى ديلنير
باشينا چاغى داراولموش هنج يئردە دوراغى يوخ.
قوشچو اوغلوا بو عصرده غافيل اولما گيلن، زنهارا
خواجهم بير وعده قويوبدور، ياخيندير ايراقى يوخ!
(۱۵)

دگمه كيشى صوفى اولماز، سينهسى نين صاقى يوخ،
ألينى مرشده وئرميش، كۆنلونون انصافى يوخ.
الينى مرشده وئرميش، حقيقين بويوردوغون تونموش،
خيدمتي قبول دگيلدير اگر آلاهدان خوفى يوخ.
بير كۆنولده خوف الله، مهر متمد (ص) اولماسا،
قاراقولوق داما بنزر، زنجير و طنافى يوخ.
بير كيشى كه جمه وارا، ئوز خويونو دگيشميه،
مين كره كعبه يه وارميش اولسادا طوافى يوخ.
دئديلر قوشچو اوغلونا چوخ سۆزون لاف ائتمه گيلن،
حقده بيلر كه سۆزومون لافى يوخ، گزافى يوخ.
(۱۶)

من بير دردلى دليم كه كيমে سندن خبرى يوخ،
سولشمه اونولان چونكه اونون سندن خبرى يوخ.
هر كيমে اوغرارام آتار منه طعنه داشيني،
تختينه اوتوران اولو اوخاندان خبرى يوخ.
آدمى واردير دونيادا حيوان ايلن بير دير چونكه،
تكى جانين وئريب وصل جاتاندان خبرى يوخ.
حقيقى تانيمايان آدام نوح طوفانين گۆره نمه دى،
اونون نه دردى واردير قوپسادا طوفان خبرى يوخ.
ابراهيم ايچيرتميش ايدى قوشچو اوغلونا بو مشيدن،

تويله سرمست اولموشدور شول جهندان خبرى يوخ.

(۱۷)

ندن ايکيميزه اوج يار دئيرلر،
 آواميزدا محبت وار دئيرلر.
 سنين کؤنلون بيلير کؤنلومده کيني،
 کؤنولدن کؤنوله يول وار دئيرلر.
 يولوموز اينجه دير، هم قيلدان اينجه،
 بو يولدان دؤننه موردار دئيرلر.
 قاراقاشلار يوا قوربان اولاييم،
 آلاگؤزلريوه خمار دئيرلر.
 يولا باخا - باخا باغريم قان اولدى،
 يارين گللمگينه خبار دئيرلر.
 دواسيز درد يمه درمان تاپيلماز،
 جمدن تکبيريني آپار، دئيرلر.
 زرين يوخ، زورون يوخ، بيل قوشچو اوغلو،
 اليندن گلديکجه يالوار دئيرلر.

(۱۸)

آدم صفى دئيرلر، لقبى بير آدا بنزه،
 من عاشيق ياراگتيرديم، خود تۇزۇ مرادا بنزه.
 دئديلر [سؤيله] خدانى توتموسان يا اوتورموسان،
 يئريديم خدانى توتدوم ابداللاريم يادا بنزه.
 دئديلر [سؤيله] خدانين ذاتى صفاتى تشجه دير،
 صفتى آدم صفتى، حدى - قدى هادا بنزه.
 دئديم كه پيريم عليدير، قيرخلار ايچينده وليدير،
 ساخ الينده ساغر ساندديم، سول آلينده ياده بنزه.

دو نیا یا ساووق، یتل اسدی، ارنلر صحبتین کسدی.
 زمانه نین سر تلیگیندن، آشنالار یادا بنزهر،
 دوتیانین یوخدور وفاسی، خوبلارین چوخدور جفاسی،
 دوتیانین گلیب گنیشی دوماتیلن یادا بنزهر.
 دندیلر قوشچو او غلوتا چوخ زمانه عاشقی سن،
 زمان او زمانه دگیل، ساعت او ساعاتا بنزهر.

(۱۹)

گلین، گلین، ای یارنلر، بیر عجایب دیوان اولور.
 هر کسین حال حالجه نوز اولوشو بیان اولور،
 گلین گؤرون او زاهدی هرگز اینانماز آشنایا،
 سیزده اوتا اینانمایین هاوا سامان قوان اولور.
 یارنلر دئر سلطان سحاق خلایق دئر یزدان پاک،
 جمله عالم آلیر مراد اول دمده که فرمان اولور.
 شاد او یارنلر پیرینه ایرمیشلر حقیقین سیرینه،
 ارنلره اینانمیان یازیداکمی حیوان اولور.
 قوشچو او غلو بیل حالوی دوغرو گؤر گلین یولووی،
 آل آلیوه چو گاتیوی بیرگون اولور، میدان اولور.

(۲۰)

گل ای معنی اهلی، کاتدان خبر وئر،
 وجودوندا نه وار، اوندان خبر وئر.
 بیر آغاجدیر، میندیر اوتون بوداخی،
 اوتون هر شاخساریندان خبر وئر،
 طوبی آغاجی نین ندیر میوه سی،
 اوتون چیچکلی باریندان خبر وئر.
 دریایه چون گیر دین گؤوهر چیخارتدین،

صرافا گؤستر آريندان خبر وئر.
قوشچو اوخلو ئوزون ياره ياناشدير،
ياره ياناش ، دلداريندان خبر وئر.

(۲۱)

خوفوم وار سندن ، قورخورام مكار،
فضل آيه سى سن ، بنده گناهكار.
بير رحم ائيله گيل ، بنده يازيقدير،
كرم ائيله گيل ، دمی دور بهتار.
منيم خواجه مين ايكي آلى وار،
بير آلى رحمت ، بيرى متفكار.
رحمت قاپى سين آج اوزوموزه،
بیز ايله ائيله بير اولو كردار.
آباد ائيله مك گلير آليندن،
خراب ائيلمه معبود مكار.
يعقوبى يوسف ايچون اخلاتدين،
ايوب دردینه سن اولدون عطار.
قيرخ گون يونسى وئردين باليقا،
ائتدين باليغى اونا پرستار.
مين بير آدينين شرحين اوخورام،
يارنلر سيرد ير حق خاوندگار.
يارلار اوميدى سن سن عزيزيم،
بیزه پناه اول ، پرده ستار.
ارن حق اوسته قوردو ديوانى،
يالان لاف ائدن قيلمادی مقدار.
كرم دگيلمى اى قوشچو اوخلو،

ابراهيم يانار اودوتدان ساخلار.

(۲۲)

بو دونيا قانيدر، آلدانما، زنهار،
بقادير حقيقي دوت، اوسانما زنهار،
عالم منيم دئييب چوخ مغرور اولما،
اونون وفاسينا اينانما زنهار.
قواص اولوب درياي عثانا دال،
آخيپ نوتن سوبا دايانما زنهار.
بو جهانين سئودبگيندن آيري يار،
يقين زناردير، دايانما زنهار.
دودل اولان منزله يئتيشمز،
يالانچي يولداشا اينانما زنهار.
قوشچو اوغلو دوش يار خاك درينه،
گلن باسيب گتچر قاوزانما، زنهار.

(۲۳)

يارلر نيله ييم يار ياد اولوبدور،
بيزي غمگين آلدنر شاد اولوبدور.
غريبليک، غربت ليک داخی دريغا،
ازلدن عاشقه بنياد اولوبدور.
غريبليک، جگريمي پاره قيلدي،
غريبليکده کؤتول بر باد اولوبدور.
يول منيمدير دئييب دعوي قيلانلار،
بيزه آرخا چتويريب ياد اولوبدور.
قوشچو اوغلو وطندن آيري دوشموش،
وطني صحرای بغداد اولوبدور.

(۲۴)

يارنلر قولاغلا موسسى گلير،
 كۆنول ذكر ائتمگه موسسى گلير.
 چكر ذوالفقارى قيرار منكرى،
 بودور يارانلارين مولاسى گلير.
 يار اودور كسميه يارى نين ياتين،
 آرايير - بيرينه دوعاسى گلير.
 كيمى كه صدق ايله دوتار دامنين،
 اونون فريادينا آقاسى گلير.
 گلين يوز سورتك اول خاكي درينه،
 بودور قوشچو غلنون خواجه سى گلير.

(۲۵)

هر كيمين كيم اونون حق يارى يوخدور،
 اگريوز وارايسه هنج وارى يوخدور.
 چوخ كيمسه وار حيوان گزر جهاندا،
 اونون گفتارى وار، كردارى يوخدور.
 طوطى كر كس ايله هم نشين اولماز،
 بولبولون زاغ ايلن بازاری يوخدور.
 دونيادا قيزيل گول تيكانسيز اولماز،
 او تشجه گولدور كه هنج خارى يوخدور.
 ايچيلر باده لر ميخانه لر ده،
 كس او آخاجلارى كيم باري يوخدور.
 بير آلدۀ ايكي قارپوز دوتماق اولماز،
 كيمين كه عشقى وار هنج عارى يوخدور.
 قوشچو اوغلو حقيقين آزار دئيرلر،

آزاري وارایسه ، بیزاري یوخدور.

(۲۶)

جهان باشدان پاشا یار اولاجاقدیر،

منکر اولان خوار و زار اولاجاقدیر.

بنیامین شرطینده غماز اولانلار،

یئرلری آتش نار اولاجاقدیر.

معبودون یکتا بیلمز انسان دگیل،

بوگون حیوان صفت خوار اولاجاقدیر.

ایوب چیخیب مشرقدن جارین جارلار،

مغربده یار خبردار اولاجاقدیر.

پردیورین چیخار بیر تک آتلی سی،

جهان توزدان پرفبار اولاجاقدیر.

هر یار دئین یار اولاماز قوشچو غلو،

شراب لاف ایچن خمار اولاجاقدیر.

(۲۷)

الاهی یثدیگیم نعمت سنیندیر،

مشرف یارانان خلقت سنیندیر.

اوجا داغا اگیل دئسن اگیلر،

اگیلمز - بیخیلماز طاقت سنیندیر.

بونجا سلاطینلر خشمینه دؤزمز،

یترده گؤیده ، مظهر ، هیبت سنیندیر.

یئر - اوزون بزه تدین لاله چیچکله،

بونجا اشیا بیله حکمت سنیندیر.

گنه کارم باغیشلا یانیم سنسن،

کرم آیه سی سن مروت سنیندیر.

دور، ای، نه یاتیبسان قوشچونون اوغلو،
لال ایکن سؤیله دن دولت سنیندیر!
(۲۸)

سولطانلار قیرغینی سولطانیه ده،
زنجاندا اولو دیوان اولاجاقدیر.
دؤرد اقلیمده دوشر بیر اولو ساواش،
گؤوده لر آپاران قان اولاجاقدیر.
علی نمره وورار چیخار جاهاانا،
جاهان حؤکموته فرمان اولاجاقدیر.
یشددی گون، یشدی گنجه آت سنوره چک،
محشر قوپوبان طوفان اولاجاقدیر.
اولولار، انبیاء لر ییغیلا جاق،
سؤز یالان دگیل، عیان اولاجاقدیر.

(۲۹)

حؤکوملو پادشاه چیخار جاهاانا عدل اداد ائیلر،
سیلر اسکی مَرکَبی، یشنی باشندان بارات ائیلر.
باشلار بوتون آیاق اولار، آیاقلار ایسه باش اولار،
آلار مسکینلر دادینی، بوداعوانی آباد ائیلر.
او بیر سلطان باهادیر دیر، کیسه چکممز یایینی،
مخشین او خوبا تماز، جوشینی پولاد ائیلر.
او بیر بهتر هودا اولورسا، صالح موجود اولورسا،
دوروپ قوللارینی سالسا او یونا قیامات ائیلر.
تانری گؤیدن یشتر یشره، ایستر که مؤمنلر گؤره،
گیرر آدم قالیبینا، ئوزون بنده صیفات ائیلر.
جاهاانی حؤکموته آلار، شطرنجی او یونا سالار،

روخ و فرزينی آلا، اونونلا کيش و مات ائيلر.
 خواجهم الينده آساندير اوزاقی ياووق ائيله مک،
 ساعتی مين ايله باغلار، مين ايلي بير ساعات ائيلر.
 کرملی بير کریمدير، کئچر داغجا گوناھلاردان،
 اوگونکو بير قوتلو گونده تشچه قوللار آزاد ائيلر.
 گيزلين دئين محمدی (ص) اويون ايله آشکار اولور،
 او قائم (عج) محمد (ص) دير، نهانين آشکار ائيلر.
 ستوين، قوشچو اوغلو ستوين، ايتيرمه اهل حق اتوين،
 خواجهم گلر کرم اوسته، تانيانلاری شاد ائيلر.

(۳۰)

يارنلر يثيه نيز خاوندگاردير،
 نه عجب شرط و شون همراهی واردير.
 رسول الله (ص) دير اونون حبيبي،
 اميرالمؤمنين (ع) تک شيری واردير.
 حق نظر ائيله ميش بو اوج کيمسيه،
 سيزين دئديکلرينيزها بونلاردير،
 بيری نين آدینی اخي اوخورلار،
 بلی بير آديله بنیامین یاردیر.
 بيری نين آدینی داوود اوخورلار،
 ايسته گيلن ته که کؤنلونده واردير.
 بيری نين آدینی موسی اوخورلار.
 آله آل قلمين، دور وخت کاردير.
 هر کيشی نين آلينده اولسا نقدي،
 قدرندن گلن اونا توحفه ناردیر.
 يارنلر یارسيز چتته وارانماز،

جنتین آرزو سو هیهات دیدار دیر.
قوشچو اوغلو جارلا طالب انشیتسین،
بو گلنه دوغرو اول، دوغرو یاردیر.
(۳۱)

بیلیرم جمله نین غمخواری یاردیر،
بونیا دینی قویان خاوندگار دیر.
یارنلر اومیددی سنسن عزیزیم،
یارنلر تانیین، تاتری ها یاردیر.
بی خیر لر گل سین بو جم ایچینه،
بی گومان یوردوندا اوتوران یاردیر.
پیر موسی، پیر داوود، پیریم بنیامین،
ابراهیم اتوینه اوچو درکار دیر.
قوشچو اوغلو قولدور سنن قاپوندا،
بوداغ باشندان باشا دولو قوللاردیر.
(۳۲)

اقرار اهلی بیزیم اقراریمیز دیر،
اقرار، اخلاصیمیز، ایلقاریمیز دیر.
تحقیق ائيله میشیک یقین بیلیریک،
عزیز خاوندگار غمخواریمیز دیر.
گلیرسن بو یولا، گوله - گوله گل،
ارنلر منزلی گولزاریمیز دیر.
گترچک اولما یانا پره وئرمه بین،
سلسله باخلا بین حصاریمیز دیر.
سینه گفتاریندان کردار ایسترلر،
پادشاهین نوظوق کرداریمیز دیر.

پادشاهين فوطقو شقادير بيزه،
 جمدن تكبير آلين تيماريميزدير.
 قوشچو او غلوا سندن يئميش ايسترلر،
 نه يئميش ايسترلر ده واريميزدير.

(۳۳)

يارين ارکانی ياردان توتمه مكدير،
 آليندن ياريني ترك ائتمه مكدير.
 آليندن يارين ترك ائدر اولورسان،
 يقين بيل منرلينه يئتمه مكدير.
 كيمين آخچاسی قلب، آل - وئری پورچدور،
 اونون سكه سی تسبيح ائتمه مكدير.
 آليندن گلد يکجه ياخشيليق ائيله،
 اونون درماني تقصير ائتمه مكدير.
 قوشچو غلو منزلی پاشا وورماق چين،
 كؤنلوندن يار سئوگيسي گئتمه مكدير.

(۳۴)

گلین سؤيله لیم داستان يارنلر،
 داستاندا ن آچيلير مستان يارنلر،
 شهرزور خرمنيندن پای آلا نلار،
 آريلار، دوغرولار راستان يارنلر.
 سولطان باب عسيانين بودور ميچه سي،
 اونا وئريلدي هيندستان يارنلر،
 سيد محمد يين بودور ميچه سي،
 وئريلميشدير علمستان يارنلر،
 سيد بوالفانين بودور ميچه سي.

اونا وئریلدی حرقستان یارنلر،
 سید شهاب الدین بودور میچه سی،
 وئریلمیشدیر باد و باران یارنلر.
 سید حبیب شاهین بودور میچه سی،
 اونا وئریلدی بکرستان یارنلر.
 سید مصطفائین بودور میچه سی،
 اونا وئریلدی خوانستان یارنلر.
 هم سید میرین بودور میچه سی،
 وئریلمیش شام و تورکیستان یارنلر.
 دیلک دیله سن یئددیلردن دیله،
 خاک اولوب درینده شاهان یارنلر.
 یار اوینا دار یار یولوندا باشینی،
 باشی توپ، جسدی میدان یارنلر.
 قوشچو اوغلو ایچمیش خواجه دن قدح،
 اسرمیش منصور تک مستان یارنلر.
 (۳۵)

یارنلر نثیله ییم یار یاد اولوبدور،
 گنجه - گوندوز ایشیم فریاد اولوبدور.
 آلیب کؤنلوم ائوین وئرمز مورادیم،
 عاشیقیلیک بنده یه بیر آد اولوبدور.
 تشجه که عاشیقیدیر لیلی یه مجنون،
 ائله که شیرینه قهره ادا اولوبدور.
 سنین عشقین منیم کؤنلرم ائوینده،
 اوجا داغلار کیمی بونیا د اولوبدور.
 دئییردین سنچرم حقیقی ناهققدن،

بس نه ایچون یارادان یاد اولوبدور؟
خوراسان صحراسیندا باج وئرلر،
واریبان باغدادا آزاد اولوبدور.
ازل اقرار وئریم سونرا دانانین،
انتدیگی ایشلکله بر باد اولوبدور.
آخا جلار کؤلگه سی، چایلار قیراخی،
چمنلر دوپ - دولو شمشاد اولوبدور.
قوشچو او غلو جهدانت پیره جان وئر، جان،
پیرینه جان وئر اوستاد اولوبدور.

(۳۶)

ارتلر نورونا بیر یاز گلیبدر،
یاری یار ائیلین همراز گلیبدر.
یارین جمالینی اوخشاتدیم گوله،
بولبوللر آغلاشیب گول آز گلیبدر.
یوسف صیاد کیمی صیاد اولانلر،
اونون نورونادا شهباز گلیبدر.
محمد (ص) و علی (ع) یولون واراندان،
کردار ایسته یولر، دیل آز گلیبدر.
قوشچو او غلو دوکانین معمور ائتمیش،
شو کورالحمد الله ساز گلیبدر.

(۳۷)

یارب! منیم نیگاریمین حال و احوالی تنجه دیر،
او زمانه محنتی نین ماه ایله سالی تنجه دیر؟
سن گؤرنده معمور ایدی، ایکی بیتاخی نور ایدی،
زرده خزان اولما میشدی، انکی نین الی تنجه دیر؟

منیم نیگاریمین اوزو بدر اولونموش آیا بنزو،
سینه سینه ساتجیلایدیم بدر و میللی تشجه دایر؟
دئیرلر چوخ شیرین اولور عاشیقه معشوق طنبیتی،
قانا - قانا اُمئیدیم دوداقلارین بالی تشجه دیر؟
دئدیلر قوشچو اوخلونا قیلیمیش نیگارین ترکینسی،
من بورمزه عجب قالدیم ، خلقین خیالی تشجه دیر؟
(۳۸)

ارنلرین منزلی ، دور ایله دراز اولور،
یول یاریسیندا قالیر هرکیم که غماز اولور.
یالانچی نین سینه سی درین نهره یه بنزه بیر.
سویو بولانلیق آخار ، دالیمی دا ، دایاز اولور.
اوش بو فقیر خانه ده ، ادب یاخشیدیر ، یاخشسی،
بی ادبین منزلی ، نوکوش دگیل ، آز اولور.
قاراتقودا گئدنی ، ارنلر گؤرر اوتو،
ارنلرین گوزگوسو آچیق دیر آياز اولور.
قوشچو اوخلو حق ایله یارلیق ائله بیر الله،
ایکی کؤنول بیر اولسا ، حق گلنر نیاز اولور.
(۳۹)

ای خواجه سیرر قولاملار اوستونه هوايله دوز،
ائيلمه حق تائانی مخلوقون قاتیندا خور.
دوشگونم ، اورگی سینیق ، مشن رب العالمین،
بو بیچاره عاشیقی نین رحم ائيله حالینی سور.
جفا ایله آیردی لار منی گول اوزلو یاردان،
ظالم شاهلار زامانیندا منه چوخ زور اولدو زور.
بونجا عاشیق گلدی ، کشچدی بازچه بولدو وایه سین،

اولمادی هنج بیر عاشیقین منجیلین طالعی شور.
ایلاهی سن یازانلاری قوشچو اوغلو پوزا ییلمز،
کریم سنسن ، رحیم سنسن رمزینی خیرینه یور.
(۴۰)

اینانمیان بیز ایله یار دگیلدیر،
یار اوکیمنه دیر ، اغیار دگیلدیر.
قارا اوخور قارا خبر ونریرلر،
آغین اوخوماق که اقرار دگیلدیر.
دیواری دوغرو بیلن سجده قیلار،
بیز دئییریک ارن دیوار دگیلدیر.
اونلار دوستاقیمدیر گیللر ایچینده،
ارن آزاد دیر گیرفتار دگیلدیر.
هر یارا یار دئمه قوشچونون اوغلو،
سن بیلن سیردن خبردار دگیلدیر.

(۴۱)

اول حق دئمیشم ، آخیریم حق یار،
کیمنه ایکی باخدی ، ائتدی انکار.
یازیدا موردار اولان کرکیمیدیر؟
گورمه میشم هر گیز یازیدا موردار.
تامرد نه حددی وار میدانا گیره،
میدانا گیرن مرد گندر سیردار.
گلین لاف ائتمیک بویول ایچینده،
تتجه لاقی باسیبان توتدو کیردار.
قوشچو اوغلو دردین عطارا سؤیله،
عطار دردین بیلجک ، تتر ائیلر تیمار.

(۴۲)

بوگون باغداد شهری معمور اولوبدور،
چونکه شاه ابراهیم امیر اولوبدور.
مبارک قدمین بورا باسالی،
اولیالار بارچه پرنور اولوبدور.
ابراهیم حؤکموئه باغداد ایچینده،
سلاطینلر گلیبیر قول اولوبدور.
بیزدن سیزه قالان دوسدوغرویلدور،
آشیکارین دئییم: منشور اولوبدور.
آرادان شط آخار برج و باروسو،
سراسی ایچینه خوبلار دولوبدور.

(۴۳)

خدا آیدیر: «مجلسلرین ایچینده،
آرتلر سینه سی منیم یشریمدیر.»
حقیقت نفسی وار قولاغیمدا،
دورومدور، گؤوه ریمدیر، هم زریمدیر.
شریعت آغاچین سانجدیم جهاتا،
تیریمدیر، کمانیمدیر، شمشیریمدیر.
دؤنم، دؤنه سی دگیلم یارتلر،
سید ابراهیم منیم پیریمدیر.
خدائین تقدیری اولماز تغیر،
بنده یم یاشاییشیم تقدیریمدیر.
فاتحه دیر بیزیم گشرچک دوغامیز،
الله اکبر، اول تکبیریمدیر.
نییه غمگین اولدون قوشچونون اوغلو،

عالمی یثیه سی منیم میریمدیر.

(۴۴)

ابراهیم ملتی ، ابن آدم ،
محمد (ص) حبیبیم ، علی (ع) ولیمدیر.
عشقیم آیدیر: آتش مندن اولوبدور،
نفسیم آیدیر: باران منیم سلیمدیر.
من ایستردیم حقیقی پنهان قیلایم،
حقیقی فاش ائیلین سؤیلر دیلیمدیر.
بونجا سلاطین گلدیلر دونیا یا،
سنین آدین حله ابن سلیمدیرا

(۴۵)

یارا حاسید زاهیده محبوب اولان بیگانه دیر،
لافینا وئرمه قولاق ، هرته دئسه افسانه دیر.
یارلبغین رمزین که بیلمز ، حقیقه ده چاتما زالی،
بوخ کیتابی بوخ ایمانی ، منزلی بوتخانه دیت.
یارلبغین آلدی قاییم توت ، بیر توکنمز گنجیدیر،
مولک و مالا غُره لشمه کیم سوتو ویرانه دیر.
اولما عاقیل ، ساتما یارین بد صیفت منکرلره،
زاهیده همدم اولان عاقیل دگیل ، دیوانه دیر،
عقل و هوشون جمع ائله ، بیغ باشیوا گشرچکلری،
بتلینی کیردارا باغلا ، یارائوی جمخانه دیر.
چک یاری نین درد و غمین ، گل اوتا همراز اوله.
بوخ وفاسی بو جهانین ، گؤر نئجه غمخانه دیر.
یاری نین بیل قدرینی ، دور آری ، گل ، آری اوتور،
سیور حقیقی او بیلیر ، چون سینه سی سبر خانه دیر.

حقیقینی بیر حق بیلن ئوز یارینا عاشیق اولور،
تنبه شمعده یانماغا عاشیقلیگه پروانه دیر.
قوشچو اوغلوا دور آیاغا یار ایله گفتارا گل،
لهجه سی طوطینه بنزر، سۆزلری حقانه دیر.

(۴۷)

بیزه یاردان آیری آواره دئرلر،
جیگیریم شرحه - شرحه پاره دئرلر.
نه حکیم دردیمه قیلاجاق دوا،
نه کؤنلومون دردینی یاره دئرلر.
افغان و زاریمی کیسه ائشیتمز،
فقیره ، خسته دل ، بیچاره دئرلر.
اوزاق یوللاریمی گتدین یاخینا،
دولدور قدحی وئر خماره دئرلر.
قوشچو اوغلو ایستر سن یاره مرهم،
یشه ده ئوز یاریندان چاره دئرلر.

(۴۷)

گلین دردیمیزه درمان گلیبدیر،
منیم باخریم مین بیر یشردن دلیکدیر.
دیله مم دردیمه یار سیز دواتی،
یورغون اوتورما ، دور ، آزاده لیکدیر،
دیله مم ئولومو ، قیران ئولومدور،
بقای جاویدان ها زنده لیکدیر.
کیم پیر اولدو ، بالله اوتا زور اولدو،
بوتون نوجوانلیق طرفنده لیکدیر.
گنجه - گوندوز اوخور خواجه م وصفینی،

خواجهم وصفين دنگ گوينده ليكدېر.
قوشچو اوغلو خان احمد بن كۆنلوندن،
كسيلمز جامه، ها، گردنده ليكدېر.

(۴۸)

آشنا لارين خداسيندان عاليملر احتياط ائيلر،
هر كيم دوتا سلامتدير، يقين و اعتقاد ائيلر.
فورقان يالان دگيل بالله، بحق اول كلام الله،
محمد (ص) رسول الله، عالمده معجزات ائيلر.
فورقان يالان دگيل، حاقدير، عالملر اوتا مشتاقدير،
مينيدن بيرى گوستاخدير، يار اودور مونا جات ائيلر.
دوروب بوتخانه يه وارسام، واروب ميخانه يه گلسم،
شراب ايچيب توحيد قيلسام دئيرلر كه حاجات ائيلر.
بونلار بيزيم ديني بيلمز، بومحرابا سجده قيلمان،
بونلار بيزيم يولا گلمز، غريبه احتياط ائيلر.
اوسولطانين حؤكمو ايله، اونون دست قدر تيله،
بير ايله رحمت و نرر، بير الله سياسات ائيلر.
كيم كه گله بو عصرده باشلا قالا و فاسيندا،
يئنى اولموش آناسيندان، يئنى دن عينا يات ائيلر.
بير موسادير قلم يازار، منكر اولان يولدان آزار،
بنيامين دون يادون گزر، عيسا تك كرامات ائيلر.
قوشچو اوغلو خداسيندان، يقين و اعتقاد يندان،
ليل و نهار ايشى بودور باش آچيب مونا جات ائيلر.

(۴۹)

محمد (ص) انويندن بير چار گليبدېر،
اوميد وارلارا خبار گليبدېر.

چارچیلار چاغیریر موژده ها موژده،
مگر که ایوت حشار گلیبیر.
مغریدن مشرقه حؤکمو یثریبیر،
پوشیده سی آنین هزار گلیبیر.
شهزاده لیک منزلیدیر پیریمیز،
بو یارلیق یار ایچون درکار گلیبیر.
بو شیرین دونیادیر، آلدانما، زنهارا
مولکه مالا حقدن زنهار گلیبیر.
قوشچو غلو گوناھین عرض ائیله جمعه،
عییبیلر نور توجو سو، یار گلیبیر.

(۵۰)

من بیر لیال ستارام، منی نهاره چکدیلر،
سیلدیلر کؤکسوم یاره سین، آیدین دیداره چکدیلر.
باغلادیلار باغلانمادیم، ساخلادیلار، ساخلانمادیم،
قیزمیش اسره میش ترکیمی، منی قطاره چکدیلر.
هر زامان اخی - یارلاردان آخیر دیوانه گزردیم،
گیردیم «عیسی» نین دونونا پوستومو پاره چکدیلر.
بیر زاماندا «سید» اولوب، واردیم حلب، شاما ساری،
بیر زاماندا «منصوره» ایدیم باغداددا داره چکدیلر.
من حق ایله بیر ایدیم، قندیل ایچینده سیر ایدیم،
بو زاماندا منی جیلده هزار باره چکدیلر.
او زاماندان بو زامانا دون بادون گزیب گلمیشم،
دندیلر که گل خبر وئر، منی خباره چکدیلر.

(۵۱)

هر اوزومه باخان آیدیر: انگیی نین زرداسی وار،

دئیریم ناشی خلائق اگۆز و نۆز و ن پىرداسى وار
 حق جمالین او کس گۆزر، کیم گۆزگوسو آرى اولار،
 قارائلیق ائوه بیر باخین که کۆکس و نۆز دور، پاسى وار
 حاجیلار حججین یولوندا چاغرىشارلار، باریشلار،
 یالنیز بو یولا وارمايین، چۆلو وار، بارگاسى وار.
 یارنلریم اومیدوار دیر بو حقیقتین رمزینه،
 خلائق پائین آلمیش دیر بو اولوشدا داناسى وار.
 ای فقیه گر یوز مناجات ائيله سن حق درگاهینا،
 حاجتین قبول دگیلدیر، چون کۆنل و ن و سواسى وار.
 بیر دریادا مین گمینی گۆرمک سنه عجب دگیل،
 گمینی گۆرگوشه سینده یوزمین دئیز - دریاسى وار.
 دئدیله قوشچو اوغلونا کیمسه سیز دیر، کیمسه سى یوخ،
 تنجه کیمسه سیز اولور او علی (ع) کیمی آقاسى وار.
 (۵۲)

شاه جهان نظر قیلسا منیم آه ایله زاریم وار،
 اوز دوتوب درگاهار وارسام یئرو گۆیجه گوناھیم وار.
 تانیدیم سن خداوندی، عالمدره بیغم اولدوم،
 خمین و خمکین دگیلم سنین کیمی پناھیم وار.
 سولطان کرملی یگیمدی، عالمی یاره بخش ائتدی،
 بیز امیدوارلیق اهلی بیگ، خواجه مدن بو طماھیم وار.
 خواجهم سندن قاچا بیلمز، نشانی - دامغالی قوللار،
 خانه زاد قولونام بالله چندین هزار گواھیم وار.
 قوشچوغلونانا امید اولما، اومیدینی حقیقه باغلا،
 مینین بیر قولا باغیشلار، خواجه مده بئله راحیم وار.

(۵۳)

هاوارا تئزیتن سواریمیزوار،
تحقیق ائبله میشیک چون یاریمیزوار،
بیزی بیکس پیلپ قصده گلنلر،
مغربدن مشرقه هاواریمیزوار،
بیزه آسمان گلر پریچ قلعه لر،
فولاددان پرچیندن حصاریمیزوار،
هر ساریدان بیزلره آج دئیلر،
بیزیم بیر توکتمز آتاریمیزوار،
بو یولا گلیرسن ادب ایله گل،
بی ادب گلنه میسماریمیزوار،
دوختان مین کلمه دئیشدی محمد (ص)،
بیزیم اوتوز میندن خیاریمیزوار،
قوشچو اوغلو قورشان حقیقه بقادیر،
آمان خواجهم گوناهاکار ساریمیزوار،

(۵۴)

گلین، گلین، ای یارلر، منه سیرخاله وئردیلر،
عشقیمه عقلیمی وئریب، قالیبدنه جان وئردیلر،
کافیرلر امام حسینی (ع) مظلومجا اتدیلر شهید،
او یزیدین قومی کورلریشی زیانه وئردیلر،
باغداد شهرینی ده بیزگون وئردیلر شاه ابراهیمه،
تجه که مصر شهرینی یوسف کنعانه وئردیلر،
ظلماتدا آب حیاتدان خضر ایچین اولدا وئردیلر،
صبری ایوبا، حق کتوده شاه سلیمان وئردیلر،
حضرت نوح زامانیدا دین فسادا اوغرامیشدی،

اونون ایچون نوح قومیشی سئله طوفانه وئردیلر.
 جمله ی پیغمبرلره بیر نجه موچه وئریلدی،
 سفره لری سالماخی دا خلیل رحمانه وئردیلر.
 انجیل عیسایا گلدی، تورات موسایا یئتدی،
 زبور ی حضرت داوود خوش الحانه وئردیلر.
 گزیدن جبرئیل گتیردی یئر اوزونه قیزیل آلم،
 اول سبیدن دؤرد بیر زادی شاه مردانه وئردیلر.
 قوشلار ییغیلیب گلد یار هامیسی مولا یائینا،
 سیمرغه قاف داغینی بایقویا ویرانه وئردیلر.
 قوشچو اوخلو سن قطره اول، قطره اول همانه یئتیش،
 هر یترده بیر قطره وار دریای همانه وئردیلر.

(۵۵)

هر کیمین عشقی وار، گزر او تورملز،
 کؤنول ارباب اولوب منت گؤتورمز.
 هر کیم یولا گلیر صیدق ایله گلیر،
 ئوزو گلیر، اونو کیمسه گتیرمز.
 یوکوم دورلو قوماش، محبوبوم یاردیر،
 قوماش یارلیقدیر ئوزگیه ساتیلماز.
 بیرین نه یولدا دیر، سن ده اویولدا،
 قاتاردان اوزولن قاتارا چاتماز.
 قوشچو اوخلو جهد ائله بیره یئتیش،
 بیره یئتیشمین حقیقه یئتیشمز.

(۵۶)

آخیر زامان اولاریار یارا باخماز،
 کؤنول ارباب اولار کوفرون بورا خماز.

بیزیم آهیمیزدان توتوشار داغلار،
 قورویار چشمه لر، چایلار دای آخماز.
 بازار کاساد اولار، گۆوهر آلان یوخ،
 اونونچین صرافلار گۆوهره باخماز.
 سایی صیدق ایله طبیبه وارماسا،
 هر ثیله سه ساییریلقدان ساغالماز،
 جاهان کافیر اولوب بیل قوشچو اوغلو،
 میندن بیریی ده اقرارا باخماز.

(۵۷)

دونیایا گلن کار جاهاندان ثوته بیلمز،
 هئچ کیمسه بو نفس یاماندان ثوته بیلمز.
 دنیا دئدیگین بیر قاراجا چالیه بنزر،
 کیمسه که ایلشه داها اوندان ثوته بیلمز.
 پروانه نی گۆر شمعته مستانه دولانیر،
 نادان ساغینیر پروانا جانندان ثوته بیلمز
 یوزمین حاجی دوهیه مینیب حججه واریرلار،
 میندن بیریی آستاناسیندان ثوته بیلمز.
 عاشیقسن اگر قالما جانا گل قوشچو اوغلو،
 منزل کسر اول کیمسه که جانندان ثوته بیلمز؟

(۵۸)

یار گلیمسه بو غملی کۆنول شاد اولاییلمز،
 یار اولماسا گر داد ایله بیداد اولاییلمز.
 اولوشو اودور بولوشا «قالوا بلی» ایله،
 قالوا بلی ایله بولوشان یاد اولاییلمز.
 قوللوق ائله ین قوشلارا تور آتانا بنزر،

شهباز تورونا دو شمسه صیاد اولایلمز.
 هر کیمسه که اصلی - نسبی یاد دگیلدیر،
 ازده قیامت قویا، اول یاد اولایلمز.
 شاه وعده سینه ایرن اولور قوللاری باغلی،
 دوست وعده سینه ایرمین آزاد اولایلمز.
 هر عاشیقه نوز سئو گیلیسی شیرین اولارسا،
 هر داغ یارانتین ناخیشی فرهاد اولایلمز.
 باغداددان نوز گه شه هری سئومه قوشچو غلو،
 یوز حوسن و صفا گلسه ده باغدادا اولایلمز.

(۵۹)

ازلدن کان - مکان اولمادیم هنوز،
 آدم صورت، انسان اولمادیم هنوز.
 دونیا سئودی من اونا موجود دئیم،
 گؤیده یئرده میزان اولمادیم هنوز.
 نورایدیم، سیرایدیم قنديل ایچینده،
 فلکده گون روشن اولمادیم هنوز.
 قنديلده ظولمتده شیران ائدر دیم،
 خیضر ایچون جاویدان اولمادیم هنوز.
 دؤرد کیتاب معناسین از برم، زبور،
 انجیل، تورات، فوزقان اولمادیم هنوز.
 ابدالمالیکم بو مولک ایچینده،
 قبیله، مینبر، میزان اولمادیم هنوز.
 حوسنونه مایلم، مولکونه شریک،
 یوسف کیمی سلطان اولمادیم هنوز.
 من قوشچو او غلویام گلدیم جاهانا،

عشقدن اسروک مستان اولما دیم هنوز.

(۶۰)

یارنلریم گلین گؤرون ، بیز گرمیاندان گلیریز ،
صوفیلریز ، غازیلریز ، کعبه یماندان گلیریز .
شهر باغداددان گلیریز ، سمت تبریزه واریریز ،
بیزی دؤیوب دولاشمایین ، ائلچیگیز خاندان گلیریز .
وعده وئرلن جنتین بیز گؤرموشنوک هامیسینی ،
قیل کؤرپونوده کئچمیشیک بیز اود یاران گلیریز .
میزان - ترازو قوردولار ، حقیقی ناحقندن سئچمگه ،
بیزه سیز ناحق دئمه بین ، بیز حق دیوانندان گلیریز .
حاجیلاریز ، قاضیلاریز ، طالحلریز ، صالحلریز ،
بیزه دگیب دولاشمایین بیز اولو خاندان گلیریز .
اوش بو خلق زمانده کیمسه که ایمانا وارسا ،
گلین صفا قیلین بیزه کعبه - ایماندان گلیریز .
یقینسیزلر ، بیلی سیزلر ، تانیماز قوشچو اوغلونو ،
بیلی ایله گلن گؤرر گؤهر کاندان گلیریز .

(۶۱)

واردیم باغداد شههرینه ، وای نه عجب دیار اییمیش ،
دوکان چرخ معلادا ایچی دولو خوبلار اییمیش .
بیر یئرینده سووزی ، سوغان ، بیر یئرینده پشمیش نعمت ،
رنگارنگ نعمت ، یارنلرا سوفره سی زروتار اییمیش .
بازاریندا ساتیلیردی دورلو - دورلو میوه ، یئمیش ،
دوکانین آوزون بزه ین هئیوالار ایله تار اییمیش .
کیم که الینده وار نقدی ، آلیر دادلی نعمتیندن ،
کیم که الینده یوخ نقدی او جاناندان بئزار اییمیش .

یتمیش ایکی ملت آهلی گلیب دولوبلار باغداد،
 کیمیمی حقیقین تانیمیش کیمیمی ده کفار ایمیش.
 باغداد داندیگین جنتکیر هم تا پودور هم دامودور،
 کیمینه جنت رضوان کیمسه په ده قهار ایمیش.
 باغداد منیمدیر دئیلر، دئمیین باغداد منیمدیر،
 باغداد مولکو ابراهیمین، اوردا او شاه سردار ایمیش.
 پادشاهین بیر باغی وار، آدی روضه النعیمدیر،
 گولو تیکاندان بشجیرر دولو سویو آخار ایمیش.
 قوشچو او غلو خواجه سیندن یالنیز اوج نسته دیله دی،
 ازول ساغلیق، سوترا نعمت، آرزو سودا دیدار ایمیش.
 (62)

یار یاردان آیری دوشنده هر ساعتی بیر ایل ایمیش،
 جاهانین عاغلی آزمیشدیر، دنیا دولو غاقیل ایمیش.
 غاقیللری توتموش ایدیک بیز سیزلری تانیالی،
 شو کور که سیزی تانیدیق، اونلار دئین دگیل ایمیش.
 ایچدیله هم ایچیر تدیلر جوشلاناتان پیر کلامینی،
 پیر حرفینی بیلن آنلار، هر حرفی مین دلیل ایمیش.
 گیردیم آدم قالیبته سؤیلشدیم یارنلر ایله،
 دوپدولو موجود اگلشمیش بلی نیقابی گیل ایمیش.
 کیمسه که خبیبتیز ائیلر، چوخ - چوخ وبالیزی یووار،
 یارنلرین صابیلاری خلقین آغزیندا دیل ایمیش.
 طائفه تین توت قوشوندان آیری منیم قوشوم قوتماز،
 خلائیق اهلیندن ایسته، طائفه اهل دل ایمیش.
 او زاماندا سوفره سالان ابراهیم خلیل ایدی،
 بو زامانین یارنلری هر بیرری بیر خلیل ایمیش.

یسرائیله گؤیون یثیه سی بلی بینیامین خواجه سی
اون سگگیزمین عالم سسی بو خواجه یه سائیل ایمیش.
قوشچو اوغلو حقیقتین سیررین آچیب خلق قاتیندا
اونلار بیلی اهل دگیل ، قوم ابو جاهیل ایمیش!

(۶۳)

گئرچک عاشیق ئوز یاری نین عئینینده دیر بیدارلیق،
چونکه بیدارلیق سنده دیر ، هم سنده واردیر یارلیق.
یا حقدیر ، بیز ازلدن اقرار یارا وئرمیشیک،
قاووموزا گلیبدیر هم شائیمیزه اقرارلیق.
سؤز وئریسن ، سؤزه گل گل ، سؤزون اوسته غنیم اول ، اول،
بیر کرز گل بیر لوظف ائیله ، ترک ائیلمه دیدارلیق.
شطی سرتخت ائیلین سلطان سنسن بی گومان،
مات ائیلر جمله جاهاانی ، شاهنیم ائدر سردارلیق.
ایکیلر سیز ، اوچلر سیز ، یئددیلر سیز ، قیرخلر سیز،
شائیزده دیر سیزین بالله حؤکم خاوندگارلیق.
بیرگون دوغا ، بیرگون دوغا ، اولمویا اونون آخشامی،
نه داهی نه ئولمک اول ، نه داهی نه بیدارلیق!

اوتوروپسان جم ایچینده پیرسته یوز حکمت ایلن،
یارنلر سندن ئوتورو چکرلر انتظارلیق.

یار ایلن یار آراسیندا حؤکم اولسا سادا غم دگیل،
آزارلیق اولسا ، داهی اولما یا هئچ بیزارلیق.

دیده مین بینه سی سنسن ، هم دینیم هم ایمانیمسان،
قوشچو اوغلونون نوظقونه سن وئیرسن گؤقتارلیق.

(۶۴)

خبر اولسون سولطانیه ، صاباخ سنه خان گلجک،

شاد اولسون آرزو چکنلر ، گولزارا جانان گلجک
 دورد طرفدن اولار ساواش ییغیلار لشکر حبش ،
 سویشرینه قان آپاریب باش ایله توفان گلجک
 زنگاندا ییغیلین سانا ، تاماشا قیلین توفانا ،
 پناه گتیرین جانانا بیر حیدر جان گلجک .
 قورولار تخت عالیشانی ، بیلینمز لشکرین سانای ،
 قیرارلار سولطانی - خانی ، بیر بئله توفان گلجک .
 قوشچو غلو محمد (ص) ی قانی حق ییلیر یاخشی - یامانی ،
 قورولور مهدی (عج) دیوانی ، بیر عادل دیوان گلجک .

(۶۵)

الیف اول یول ایچینده ، اولما گل دال ،
 الیفین معنی سین بیل ، معنیه دال .
 حقیقتین سوزونه گئوچک اینان ،
 زوناری آج بئلیندن آریا سبال
 زونار دونیا لیقدير ، خرج ائيله گئویر ،
 نوزونچون احسان قازان قیلما وبال .
 دونیا شیرین ایمیش دادین آلانا ،
 تنجه که قندده شکر زئیوردا بال .
 سینمه مدن ایچنه آب حیاتام ،
 ایچمیننه آغی یام ، آب ژکال .
 فررست آلدی ایکن کئچیرمه زنهار ،
 زامانا کیمسه یه وئرمه دی مجال .
 قوشچو او غلوا یستر سن وارا اولاسان ،
 باشینی کس گیلن آیاغینا سیال .

(۶۶)

قالمیشام تیکان ایچینده سنه یارام ، سن ئوزون بیل
 سالما رحمت نظریندن ، اومیدوارام ، سن ئوزون بیل
 منیم سنه یالوارماغیم گنجه بیتمز ، گوندوز بیتمز
 کرم ائيله کرم کانی ، گنه کارام ، سن ئوزون بیل
 وئر بنیامینن آئینه رحتمینن جیلوول
 رواج اولسون یار ائوی سیککه دینارام ، سن ئوزون بیل
 واخت - وعده تی تمام ائيله ، گۆتور آرادان پرده تی
 کرم ائيله گل میدانا ، شہسوارام ، سن ئوزون بیل
 قوشچوخلو یالواریر دئییر وئرین یارین مورادینی
 شوکلو آدین شاپاشینا خاوندگارام ، سن ئوزون بیل

(۶۷)

ئیلاندا یارا اوهرادیم ، جاهان خوررم اولدو ، گل
 یئر اوزونون لاله لری رنگ نیشان اولدو ، گل
 گلرم دئدین گۆزوم یولونو گۆزلدی ، گللمه دین
 یوللاریوا باخا - باخا گۆزلیرم قان اولدو ، گل
 اولدا که یار بوردا ایدی ، غملی خاطیر خوررم ایدی
 یاریم بورادان گندلی کۆکسوم ده شان - شان اولدو ، گل
 وطن ترکین ائتمه گیلن ، یار وفاداریم منیم
 یارین سئیرا نگاه یئرلری بیزه گولوستان اولدو ، گل
 زمانه نی سویوق گۆروب ، ترک ائتمه قوشچو اوخلونو
 گئدر بوسویوق زمهریر ، ایندی گرمیان اولدو ، گل

(۶۸)

بیلینمز یاردان آیری ، واردیر چاره ن ، ائيله کۆنول
 همیشه یار خیالین گل کردارین ائيله ، کۆنول

دونياداسن هئىچ اولارسان اولماسامشترين سيني،
ئوزون آرياياسات گلسه خريدارين، ائيله، كۆنول!
ديله كيمسه كه اينانماز، سونو هئىچ يرخدور بوديلين،
قوريان اول يارين يولوتا جان نئارين ائيله، كۆنول!
ياردان غيرى سالما يادا هئىچ نه يى بوستان ائيلمه،
اوتور ئوزون دوكانيندا سن بازارين ائيله، كۆنول!
قوشچو اوغلو ئوزون دوشن ياربوين خاك درينه،
ارتلر نيستليكدن بيلدى، بوراخ عارين ائيله، كۆنول.
(۶۹)

فرمان ايله وارير اولسا، پئيغامين يئتيشير ده گيل،
آلانا وئر گل سلامى، اوندا بيلميشديرير ده گيل.
سورسالار كه درويشلرين حالى - احوالى تنجه دير،
حالى شكر دير، واختى خوش، ديدارى گورموشدور، ده گيل.
گنجه - گوندوز اگلىبيدير كونج خلوتده ساز ايله،
زاهيدين كارخاناسيني ارادان ييغميشدير ده گيل.
خيدمتين يارانا ائيله، دمبدم وار كوي دوستا،
خانه سيني جانه قيان اول كيمسنة قلاشدير ده گيل.
دئسه لر كه قوشچو اوغلو واخت اولماميشدير گلمكه،
طايفه راضيليق وئرميش حالا اگلميشدير ده گيل.
(۷۰)

بودونيادا من بير آدائده بيلمم،
بوغملى كۆنلومو شادائده بيلمم.
نه تسبيحيم واردير، نه ده سجادهم،
مسجيده واريب طاعات ائده بيلمم.
نه گوناھيم وار حضرتين قاتيندا،

آمنه کیچیک خیدمات ائده بیلیم.
 بودور مدام خوبلار وصفین اوخورام،
 آیری یئنی عبادات ائده بیلیم.
 جمع ایچینده منه دئرلر اهل حق،
 بوردا کار شریعات ائده بیلیم.
 قوشچو خلونو حق سالمیش ضلالتنه،
 من حقدن کیمسیه داد ائده بیلیم.
 (۷۱)

سحری صوبیحدم غمزانه گلدیم،
 خفا دایدیم ایندی اویانه گلدیم.
 اودم بی جان ایدیم، گیل ایدی گؤوده م،
 شو کور الحمدالله جانه گلدیم.
 مبارک جمالین گؤردوم، شاد اولدوم،
 خورشید خاور کیمی خورمانه گلدیم.
 کیم ايله گلجگین ستویندیم، اوتدوم،
 کیم ايله دُر ساتدیم دوکانه گلدیم.
 خنجری چکرسن، بویون سونارام،
 باشیم دوتدورمازام قرمانه گلدیم.
 ابراهیم باغی نین بیر آغاجیام،
 دورلو چیچکلرله بارانه گلدیم.
 یارنلر گؤزله بیر بایرام گونونو،
 شادلیقلا چالینان سئیرانه گلدیم.
 واجیبیدیر قوشچو اوخلو شو کران وئرمک،
 یارنلر یئنه ده شو کرانه گلدیم.

(۷۲)

از زلدن آخيره وارانم كه وارانم،
 تحقيق ائيلينه خاوند گارام.
 اخى جبرائيلم، باران خاصام،
 ارئلو تانيا بنيامين يارانم.
 اوياق گؤرر منى من گؤررم اونو،
 ياتمارام بير لحظه، دائيم بيدارام.
 نفس من، منى نفسدن ايسته،
 وئريب آلان ايله اول خريدارام.
 ديل اولوب سؤيلرم آغيز ايچينده،
 گيزلى دگيلم من كه آشيكارام.
 گهى موسى، گهى عيسى روح الله،
 قيرخلار مجلسينده هم على (ع) يارانم.
 گهى نوحام، گهى خضرم، گهى يار،
 گهى منصور كيمى من پاي دارام.
 گهى يعقوب كيمى آغلارام زار - زار،
 گهى ايوب كيمى هم صبير وارانم.
 نمرود ابراهيمى آتанда نار،
 خليله گازار اولان من او نارام.
 گزرم اون سئگيز مين عالم اوسته،
 وطنيم يارين كؤنلودور، قوتارام.
 قوشچو غلونون سؤزونو كوفر سائما،
 جانلا بيرم، دون ايله صدهزارام.

(۷۳)

بيلنلر ييادلر من نه گتيرديم،

یو کوم گؤهر، قابی تنده گتیردیم.
 کیم ئولدو دئییین اول بی زوالی،
 تانری ئولو دگیل، زنده گتیردیم.
 اوزونو گیزلتدین ائلدن، یاشینی،
 ایزینی ایزله ییب جمده گتیردیم.
 ارنلر تانرینی جمده گؤرویلر،
 سیزده ایسته سه نیز من ده گتیردیم.
 پولبوله آچیلدی جمله گولوستان،
 ایگله ییب بو گولو خنده گتیردیم.
 ارن دندیگین گئوچک ارنلره،
 پرده - پرده، دوتدا - دوتدا گتیردیم.
 قوشچو غلو نفسیندن آیین یارلیق،
 نوزوم قولام جمه بنده گتیردیم.

(۷۴)

مسلمانلارا مسلمانلارا من نه عجب مسلمانم!
 خلایقلار طعنه وورار، مگر یولونقا نقصانم!
 کافیر وار، ارمنی، جهود، بتلرینه ائیلر سجود،
 منیم ده سجدم حقیقه دیر، اول سبیدن مسلمانم.
 تسبیحی آلیمه آلسام، سجاده چیگنیمه سالسام،
 اوز قویوب مسجدیه وارسام، دئیرلر اهل قرآنم.
 شریعته وارد اولسام، قارینجا یول دیلر مندند،
 طریقته وارد اولسام، دئیرلر بس سلیمانم.
 شریعته وارد اولدوم، طریقتده یولی بیلدیم.
 حقیقت بحرینه دالدیدم نصیر آلِ عمراتم،
 شریعتی، طریقتی، اوخوردوم فرقانلا بئله،

حقيقتى اوخويانين دېلىتد، اولان برهانم.
 ايلاهى پيرليك حقيقيه، گل توزون يركرم اوسته،
 بى دينلرى دينه گتير، من توزوم بنده فرمانم.
 بو خرقيه نين سايه سيندن عجايب مرد قلاجم،
 درويشين خرقيه سى آلتدا مؤمنلر تكي پنهانم.
 دئدىلر قوشچو اوغلونو وابيدير اودا يانديرماق،
 سن توزون اهل قضا سان من اول قضايا قوريانم.
 (۷۵)

ابراهيمين ديدارينا حسرت ديدار اولموشام،
 گورمگه نازك جمالين بنده خريدار اولموشام.
 گورموشوم يارين ديدارين ساغ و سولونا باخمارام،
 يانيلتما گل پادشاهيم منى، اوميدار اولموشام.
 بورجاهانين حسرتيندن اوجاهان ايميش مقصودم،
 من محمد (ص) ين اوزونو گوروب باقرار اولموشام.
 بو ايكي جاهاندا منم من پير يمشين آيه سى،
 اوقودا تحقيق ائيله ييب صبر ائوب وار اولموشام.
 دليليم ده بو جمع اولوب، پير بينيامين منيم پيريم،
 يتر - گوى بونپاد اولما ميشدان من بيل داخى وار اولموشام.
 قوشچو اوغلار او نه ديلدير، جمى كيمسيه سؤيلمه،
 گيزلندي ازول آرئلر، ايندى من آشكار اولموشام.
 (۷۶)

پردەلى گنچ نهانام، كيمسه بيلمز شايتم،
 دئييب سؤيله ديگيم حقدير، حقدن اولدو هينايتم.
 حقيقي آشكارا گورموشم، من گوردو گومو سؤيلرم،
 ايكي جاهاندا پير اولسا، يتنده سيفماز آيتيم.

کیمین آخچاسین یشمه نِم ، کیمسه دن دونلوق دیلمم ،
هر سحر دوستا باخارام ، بو دور قوت و غنا یتیم .
منیم بو غریب باشیمین سنودالارا دوشدو گو چوخ ،
اَنشیدنلر داخی قالار ، دئیر اولسام حکا یتیم ،
بونیا دینی قویدو او نوز قدرتی نین اُلی ایله ،
بقای جاویدان اولدو یشنی باشدان بینا یتیم .
ارنلرین سؤز دئینده قولاق اول سن دیل اولونجا ،
کیم که او خاموش گوش اولور ، اونا یشتر کیفا یتیم .
دئدیلر قوشچو اوغلونا ائیلمه ، دلبر ائیلمه ،
دیل - دیله سؤیلر ، قول - قولا ، شاها یشتر شیکا یتیم .

(۷۷)

اززل قدرتیندن سلطان سحاقی ،
گؤزلریم گؤرمرز دیر من سئچه بیلمم .
پیریم بینیا میندیر ، رهبریم داوود ،
بینیا مین شرطیندن من کئچه بیلمم .
ارنلر اکدیگین بیچدی گؤتوردو
من که اکمه میشم هئچ بیچه بیامم .
ارنلر وارینی یو کلتدی گشتدی ،
مرکبیم گلمه سه من کئچه بیلمم .
قوشچو غلوان خلعته حقدن گلیر ،
خیاطسیر یاخانی من آچا بیلمم .

(۷۸)

اززلدن عشق اودونا یانه گلدیم ،
شمعیوه یانماغا پروانه گلدیم .
قالیدیر بیر یاغچی - یا لاغچی دنیا ،

منی مامور ائدییب ویراته گلدیم.
 کیمسه دئیشدیم اوللام قوناغین،
 او سپیدن بئله مستانه گلدیم.
 پیر موسی ایله چون عهد ائيله میشدیم،
 یانماغا اول شمع سوزانه گلدیم.
 بینامین ایله چون شرط ائيله میشدیم،
 شاره زوره بده - بستانه گلدیم.
 داوددا دئیشدیم یولومو گوزله،
 انتظار چکیردی، بوستانه گلدیم.
 بوفانی دونیادا، ای قوشچو اوغلوا.
 بش گونلوک عؤمر ایچون مهمانه گلدیم.

(۷۹)

حقدن بویوروق اولالی کان و مکان ایچینده یم،
 یشنه ئوزومو تانیالی گنج پنهان ایچینده یم.
 من ئوز باشیمی ساتمیشام، بو عشقی ساتین آلمیشام،
 جانیمن ترکین قیلمیشام، جرگه انسان ایچینده یم.
 ارئله وعده وئردی هزاره دوندا گلرم،
 هزاره دوندا یتمیشم، ساعات و بان ایچینده یم.
 هزاره دونون مناسین نه بیلیم بی خبر جاهیل،
 حاغلی ایله فیکری ایرمز، بئله شون - شان ایچینده یم.
 یوخسولار آشی منده دیر، یارلار قوماشی منده دیر،
 دورلو متاعلار ساتیرام، قولام دوکان ایچینده یم.
 کیمسه بیلمزته دریایام، یئلدن یئله موج وورارام،
 ئوزگه دریایا بنزمز بئله عمان ایچینده یم.
 بشارتدیر قوشچو اوغلونا، نه گؤرستدی بارچه سینی،

حقدن بویوروق اولالی ، دادلی بیان ایچینده یم.

(۸۰)

سجری صوبیحدم من یاره واردیم ،
دردلی بیرجان ایدیم تیماره واردیم .
أرنلر جمینه گیردیم ، اوتوردوم ،
اوندا میدان ایچینده داره واردیم .
تثیلیرم دونیادا مال ایله مولک ،
منیمکی دیداردیر ، دیداره واردیم ،
بیگانه قاندا وار گئدم اثوینه ،
منیمکی آشنادیر اونلاره واردیم .
قوشچوخلو گوناهاکار باشندان آیاغا ،
یشه گتیریب جمه ، یاره واردیم .

(۸۱)

باخداد شه هرینه گیردیم ، گؤوهرکائی یو کلتدیم ،
بیر آددیم کوفروم بوراخدیم ، کل ایمائی یو کلتدیم .
بو منلیگیم ، بو منلیگیم ، منی منزله قویموشدور ،
منلیگیم بیردم بوراخدیم ، شیر مردائی یو کلتدیم .
ایسته دیگیم یولو سئجدیم کیسه بیلمز یارلا گئتدیم ،
باخداد شه هرینه واردیم ، مهدی یزدائی یو کلتدیم .
لقمان حکیمی ده گؤردوم دیله دیم توز تیماریمی ،
دوزلندیگی دورلو اوغدان صافی درمانی یو کلتدیم .
دئدیلر قوشچو اوخلونا متاعین آلمیشدیر ، گئدیر ،
گیزلندیم ظاهر گوزوندن ، گنج پنهائی یو کلتدیم .

(۸۲)

حق صیفتی دریا ایمیش ، هاواره - واره سؤیلرم ،

ایره بیلیم پایانیسا ، نیندین هزاره سؤیلم.
 نه حدیم وار حق کاتین ئوز باشیما من سؤیلم،
 بو اولولار کز میدیر ، سیز اولولارا سؤیلم.
 حق یار آراسیندا سیردی ، مخلوق اونو بیلمزایدی،
 تا که حقدن بویروق اولدی ، مخلوق یاره سؤیلم.
 حق جم ایچینده ئوزودور ، کال حقیقت سؤزودور،
 من بو حقیقت سؤزونو یار بیداره سؤیلم
 من بو دیدارا عاشیقیم ، ایشیم بودور لیل و نهار.
 بو دیدارین عشقینه دیو یشتن دلداره سؤیلم،
 منیم بو درد دلیمی خبر سیز بیلی سیز بیلمز
 نیاز اندیب دزد دلیم اول نیاز داره سؤیلم.
 منزل ارنلر منزلی ، خواجهم آیرماسین بیزی
 منیم ایشیم راهدارلیقدیر ، راهی راهداره سؤیلم.
 هرکیمین بیر آلتونو وار ، گیزلینده ساخلار ، سؤیلمز،
 پادشاه گنجی منده دیر ، عالم - آشکار سؤیلم
 دئدیله قوشچو اوغلو " سن گوناھین آشکارا ائتدین
 ایندی من ئوز گوناھیمی خاوندگار سؤیلم.

(۸۳)

یارنلرا بو گنججه شاها اوغرادیم،
 حق یولونا ، دوزرو راها اوغرادیم!
 نه باتیسمان ، حقیقین و صفین سؤیلم،
 گؤزوم آچدیم روان ماها اوغرادیم!
 گؤتورولدو پرده ، جمالین گؤردوم،
 یعقوب یوسفی تک چاها اوغرادیم!
 دؤرد فیرشته دن ایسته دیم جمالین،

شاه کرميله درگاهها اوغراديم.
ليل و نهار چکرم آه زاري،
قوشچو غلويام بارگاهها اوغراديم.

(۸۴)

ياريمي سئود يگيم ايچون قدايله شه کرايه وئريم،
نه ييمي پيش کتتش ائيله ييم، باشيمي قورباغه وئريم.
سنسن بوجانيمين جانني، سئو ييم ازلندوم قانني،
سن گؤندرن دورلو خواني، سن حصار کرايه وئريم.
نه ديل ايله سؤيله ييم، من نجه سؤيسته ائيله ييم.
نه باب ايلن يالواريم، نه يلري سولتانه وئريم.
من گؤوده ييم، سنسن جانيم، من داملايام، سن عمانيم،
من قول اولوم، سن سولتانييم، داملاني عمانه وئريم.
قوشچو غلو دورگل سن اول سئو، اولمه گل سن حقدن ايراق،
کل وچودون وارليغين ذرهجه دوغانه وئريم.

(۸۵)

يارنلر اسروک و ديوانه ييم من،
شمعنه يانماخا پروانه ييم من!
تانيمايان مني قاراداش ييادر،
تانيان بيلير که دوردانه ييم من.
گل، گل اي اوستاد بناي نقاش،
آبادان قيادن گؤر ويرانه ييم من.
زاميد سالوس تک خمار دگيلم،
يار آليندن ايچيب مستانه ييم من!
قوشچو اوغلو دئير عزيزيم، اي يارا
سؤيله دن سنسن يار، يوشماد ييم من؟

(۸۶)

بير تشجه گز جهانبان اولدوم صنم،
 گلديم گؤوده ايچره قان اولدوم صنم.
 يئل ايديم، ياغمور اولدوم ياغديم يثره،
 بير آووج تورپاقلا، جان اولدوم صنم!
 آتا بئليندن آتاتين بطنينه،
 يئتيشديم بير داملاقان اولدوم صنم.
 دور ايدى اويانديم، اوزانديم ئوزوم،
 ئوز شهريمده دورلوكان اولدوم صنم.
 آدمدير آتام، اودور پشتوم منيم،
 من حوايا مهربان اولدوم صنم.
 ئوزوم مرسا ايديم، وجودومدا طور،
 اوخويوبان خوش زبان اولدوم صنم.
 اكر سن صدف سن، من لعل و مرجان،
 سن صراف، من ده دوكان اولدوم صنم.
 بير تشجه اسكى دونون گئيديم منين،
 بير ده گئيب نوجوان اولدوم صنم.
 قوشچو غلو آديله چيخديم جاهاقا،
 گيزلنديم ايندى عيان اولدوم صنم.

(۸۷)

ساخلا رام گيزلن سيررينى آچيبان اغياره دئم،
 من عاشيقي اهل حقم بو خلقى بسياره دئم.
 آچمارام سؤزونو منين سينانمايش هريار ايله،
 بو سؤزلرين معناسيني مرد ناهوشياره دئم.
 صؤحبتى اسروك اولاتين هم ئوزوده اسروك اولور،

من بو سۆزون معناسىنى هر بير بى اقرارا دئتم.
خلايق يىغلىدى گلدی ، حق سۆزونو آيدير دئدى ،
مدعى دن توبه آمان ، زنهارد اغياره دئتم.
قوشچو اوغلر يئتىدىن بيلدىن حقيقتين ميقدارينى ،
دوستومون دوستوندان ئوزگه داخى بير دياره دئتم.

(۸۸)

من بير عاشيق شىدايام ، أليمه گوللر آليرام ،
دوتوبان گول دامىنىدن قارشى بولبوللر آليرام .
من بير عجايب اوغرويام ، حقيقين يولوندا دوغرويام ،
گيريپ كۆنولدن كۆنوله تنجه كۆنوللر آليرام .
ايلار گليپ ايللر ئوتر ، خافيلين عۆمروندن كئچر ،
من بيردمين صؤحبتيله آي ايله ايللر آليرام .
درويشلرى جيلازگۇروب هئچ كيمنه بگنمه دى ،
من بوجيلازليغيم ايله يئنى خالاتلار آليزام .
دئدىلر قوشچو اوغلونا تعليمينى كيمندن آلدين ؟
دئديم كه شاه ابراهيمدان بئله تعاميلر آليرام .

(۸۹)

آخير گلميشم ، يا الله اوللم ،
حسيوان نه بيلسين من نلر بيللم ؟
اول منيم سئودىگيمدير ، اى يارا
هرشيله كورسى ، لوح ايله قلم .
صيزداخى بودم خوش گۇرون ياران ،
بوگوندىن دانلايا هيهاه عالم !
ئنديم ، تئيه ييم ، كۆنلوم آلىندى ،
بير لحظه شادام ، بير دم ملولم ،

ابراهيم دئير زهر قئالام،
دوستلارا شفا ، دشمنه ژالم.
گيزلى خزانه لر منده دير ياران،
گؤوهر شاهيندير ، منده دلالم.
گل ای قوشچو غلو دوت اوزر ، يار اول،
منيم خواجه ميندير جمله شالم.

(۹۰)

گل ای ارئلر سرورى ، بير تشچه شان ايچينده سن،
بير کره گؤستر ديدارين بونجا جهان ايچينده سن.
بودور سؤيله بيرم سؤزون ، کيمسنه لر گؤرمز اوزون،
بير قاقيله گؤستر ئوزون ، بو بيابان ايچينده سن.
ارئلر شوونيله گلدی ، حقيقى جمدن تحقيق قيلدی،
اوخويانلار آدين بيلدی ، علم قرآن ايچينده سن.
ارئلر دير صاحيب نظر ، منکر اولان يولدان آزار،
متهرين تور کيستاندا گزر ، ظاهير گوران ايچينده سن.
خجیل قالميشدی يارئلر ، بارچه سنه اوميدوار،
بير يئنیدن آنلاشيلار ايکي جاهاڭ ايچينده سن.
قوشچو او غار بير قولوندور ، بلی باخدا بولبولوندور،
سن ارئلر سرورى سن ، دادلی زبان ايچينده سن.

(۹۱)

حقيقتده داخيل اولان ، گرک کئچه ئوز سريندن،
کمر تورشايا خيدمه ، آسلاڭا حقيقين دريندن.
حقيقتده لجباز اولماز ، لجباز اولان پايين آلمان،
هر کيم دوروب جمه گلمز ، دوشر حقيقين نظريندن.
بو جم ، جمع راستاندير ، بيرلر بو جمده مستاندير،

ملکله بوردا پاسباندير، چارو چکر شهريندن.
 ارن اکديگين گتيرر، نوزونه خيڤمت يئتيرر،
 هرکيم که شرطی ايتيرر قاوولار اونون دريندن.
 قوشچو اوغلو گؤهر گتيرر، نوزون ديوانينا يئتيرر،
 ياخينلاشيب وعده بيتيرر، قورخقه واختين خطر يندن.
 (۹۲)

دوراي غافيل نه ياتييسان، يار بيدارا عشق اولسون،
 ديني دینارا ساتمايان يار دیندارا عشق اولسون،
 غافيل اولما سؤزون تانی، گؤزون آچ بير نوزون تانی،
 ايتيرمه شرط و ارکانی، گلن اقرارا عشق اولسون،
 يار اودور اولما يا تاشی، اول اولملر سيوداشی،
 يار يولوندا وئره باشی گئدن سردارا عشق اولسون.
 مجنون تک ياشادا آغی، تا اوللا ليلا قوناغی،
 مجلسی ايچينده ساقی گزن خماره عشق اولسون.
 ارن اودور اوياق اولسون، حق امرينه ساياق اولسون،
 خواجهم گلسين قوناق اولسون، مجلس ياره عشق اولسون.
 کرم قيل صاحيب دولدول، کؤنلورده چوخدور درد دل،
 يئتیش فريادا درديم بيل، بير دل افکارا عشق اولسون.
 کمينه کمترم مضطر، گوناھيق عقوبت ايستر،
 کرم قيل ای کرم گؤستر، قولوق، قوللارا عشق اولسون.
 قوشچو اوغلو يام اودلانديم، الف قدديندن اوسانديم،
 ديدارين شؤوقونا يانديم، مه روخساره عشق اولسون.
 (۹۳)

منيم دوام بودور ياره: يارين کؤنلر اوياق اولسون.
 ساغلاری سايیری اولماسين، سايیری لاری هاساق اولسون.

حق گلسين ديوان قورولسون ، يارين مرادی وئريلسين،
منکرلر بنده وورولسون ، ليل و نهار ووثاق اولسون.
پادشاه گئيسين قيمزینی آشکارا ئله سين ئوزونی،
اويسون منکرين گوزونی نئچه لره نساق اولسون.
کونلوزدن چيخاردین غمی ، صدق ائيله بين دوتون دمی،
آرايش ائيلين جمی ، حق پادشاه قوناق اولسون.
قوشچو غلوتون حدیثیدیر ائشیدین جان قولاغیندان،
يازیلیبدير کلام اوسته يار ياراها دایاق اولسون.

(۹۴)

اومیدیم ، غمخواریم ياردیر ازلدن،
اومیدیم درگاها واردیر ازلدن.
الست گوتونده «بلی» دئینلرین،
سؤزو انکار یوخ ، اقرار دیر ازلدن.
حقیقت ارکانی اول کائناتدان،
مغربدن شرقه گولزار دیر ازلدن.
حقیقت جامیندان شراب ایچینلر،
آیبق یوخ ، مست و خمار دیر ازلدن.
دردلی اولانا ده جمه سوروتسون،
جمع درده جم تیماردیر ازلدن.
بیرجه گوهر گلدی ، اول کائناتدان.
نئچه صراف خریداردیر ازلدن.
يارنلر قوشچو غلو گوهر کائیندان،
دوشوبدور بوگون بیر ياردیر ازلدن.
(۹۵).

یوخدان وارا گلدیک بیز یار آلیندن،

شول آلاگۆزلری خمار آلیندن.
 جمالین تفسیری نُصْر مِنّ اللّٰه،
 قُتِح قَرِيب اولدو کردار آلیندن.
 مین بیر آدین مخلوق آیتین ایستر،
 هاوار سندن خاوندگار آلیندن.
 ابراهیم تک منی آتسه یاخدین،
 گل رحم ائيله گیلن گولزار آلیندن.
 ایوب کیمی چکن جؤور و جفانی،
 خلعت ابریشر ستار آلیندن.
 قوشچو اوخلو پیرین قهرین نوش ائيله،
 شوکر ائيله نه گلیر جبار آلیندن.

(۹۶)

گلین بشارت قیلایم قوتلوق زامان اولدو بوگون،
 هر یشده بیر اهل حق وار، دلشادمان اولدو بوگون.
 سیز خبرین وئرین بیزه، بیز موژده نی وئرک سیزه،
 تانری آدم قالیبیندا بیر نوجوان اولدو بوگون.
 هر کیم حقیقته یشته، صلاح دیر اهل هیمنه،
 دؤوران دؤندو محمده (ص)، صاحب زامان (عج) اولدو بوگون.
 هر کیم حقیقته ایره، منکر اولان بس نه گؤره،
 سیاستی وئر تولکویه، تقدیم تالان اولدو بوگون.
 بال دوداهین شربتینی وئرمرم ایکی دونیا یا،
 اول جورعه نی نامره ایچدی، کل زیان اولدو بوگون.
 حق بورادا ظاهر اولدو، قوشچو اوخلو اونو بیلدی،
 بیشگینده اوشاقلارا اسرار هیان اولدو بوگون.

(۹۷)

گۆزلیمه عشق گۆرۈندۈ اهل عورقان چیراغیندان،
 عالمه شەشە سالدی اوچیراغین شافاغیندان.
 علی (ع) نین دولدولو واردیر، نبر کیمی قولو واردیر،
 هر کیمین مشکولو واردیر، دورسون جمین آیاغیندان.
 یارتلردم بودمدورور، پیرلر بیرشده جمدورور،
 حق، سولطان عالمدورور، انتظارام نراغیندان.
 آلیزه کردار گتیزین، تۈزۈۈ جمه یتیرین،
 کرداریزی پخش ائیله یین، اوپیرلرین چاناغیندان.
 دورلو قوماشلار آچیلیمیش، دورلو گۆهرلر ساچیلیمیش،
 قوشچو غلو جوزغه سین ایچمیش، حقیقتین بولاغیندان.

(۹۸)

گلین، گلین، ای یارنلر، پیردلدارای چاغیرین،
 یارلیق کمرین باغلا یین، یار یارانی چاغیرین.
 اوتورون حقیقین چمینه، اولون سۆزۈنده دمنده،
 اولمایین کوفرون چمینه، دزده تیماری چاغیرین.
 اوخویون دفتر دینی، قلبیزدن چیخارین کینی،
 توتون شرطی، توتون شونی، داوود نازدارای چاغیرین.
 اوخویون یارلیق علمینی، آرایش ائدین جمینی،
 پیر موسی نین قلمینی، خاتون رزبارای چاغیرین.
 یشلی یشردن دورون خوشی، اختارمایین کم و بیشی،
 حقیقتین جامی نوشی مست و خمارای چاغیرین.
 اقرار و توبین، حقیقه وارین، یار اولان یشمز موردارین،
 باغلا یین کمر - کردارین، یار یادگاری چاغیرین.
 کمر باغلا، هیمت بستنی، یار یارا ائیلمز قصدی،

مصطفای زبردستی ، حق قهاری چاغیرین .
قوشچو اوغلو حقیقی تانی ، دردینه گلر درمانی ،
اودور موشکوللر آچانی ، موشکول گوشانی چاغیرین .
(۹۹)

گل ، ای فقیه ! نه ایستیر سن منیم تکی بیچارادان ،
سنی سالوس ، منی یکنرنگ یارادیدیر اول یارادان .
منیم نه ایشیم وار سنین تسبیح و سجاده ن ايله ،
علمین آغین اوغور موشام ، خبریم یوخدور قارادان .
سن «چاهار پاره» نی هاچان چالدين من «بلی» دئمه دیم ،
«چار پاره» نی آله آسام ، دؤنمزم «چهل پاره» دن .
باخ آدام اوغلو کیمدیر که من اوندان احتراز ائدم ،
خوف و احتراز ائیلرم من او دوست یکبارادان .
قوشچو اوغلو سن گل حقیقین درینده یکان اولگیلن ،
باسسالاردا غمزانه ، آسسالاردا هزارادان .

(۱۰۰)

گلین ، گلین ، سیز یارلار ، بارلیقدان کجیاز اولمایین ،
هرگیز دانیشمایین یالان ، یالانچی غماز اولمایین .
یالانچی غماز اولانین حق دیننده یوخدور پایي ،
حقیقی قورامیش اولما ییپ ، گره غماز اولمایین .
کج باشلانان یوسار بیلین ، هر کیز منزلینه وارماز ،
میزانی ساز نر تون گلین ، میزانه ناساز اولمایین .
آدینی اهل حق قویان ، گورک حق آدین ذکر ائتسین ،
بیابانلار سس سالین بیهوده آواز اولمایین .
قوشچو اوغلو حق جمیدیر ، دور جمندن آل مورادینی ،
نیاز اولوب جمه اقرار ، جمده بی نیاز اولمایین .

(۱۰۱)

دور، ای غافیل! نه یاتیبسان، صباح صالحان اولدو،
 عیان اولدو حقین نورو، شو کور ظولمت نهان اولدو.
 منیم کۆنلوم هنج آچیلماز لراق و فیرت و غمدن،
 شو کور گۆردوک حق جمالین کۆنول بی انتظار اولدو.
 ساتاردیم لعل ایلن گۆهر، دلال عشقه توش اولدوم،
 منیم کۆنلوم مصر و شام و عراق و اصفهان اولدو.
 شکردن شیریندیر بالله یاربمین گفتاری بیزه،
 طوطی طلعتلی دلیریم عجب شیرین زبان اولدو.
 دئدیله قوشچو او غلونا بو گنججه هاندا اوغرا دین؟
 دئدی دلیل و دستگیر منه شاه جهان اولدو.

(۱۰۲)

یارنلر اوغرا دیم شاها بو گنججه،
 فلک اوزونده کی ماها بو گنججه.
 مبارک جمالین گۆردوم شاد اولدوم،
 سجده قیلدیم او درگاها بو گنججه.
 یثردیم دست به دست دوتدوم دامنین،
 دئدی او خوگیلن «طاها» بو گنججه.
 دئدیم یا علی (ع) گل سن وئر مورادیم،
 دئدی وئرهم مورادین ها بو گنججه.
 قوشچو او غلو او خور علی (ع) و صفینی،
 اوغراییب گنج ناگاها بو گنججه.

(۱۰۳)

اولدن آخره گلدیم بومیدانه، بومیدانه،
 باشیم توپ ائیلهدیم، سالدیم، بومیدانه، بومیدانه.

کیمسه لر بیلمز من کیم ، ازلدن گلمیش حاکیم ،
 بوراخدیم کفرایله کینی بومیدانه ، بومیدانه .
 علمدارم ، علمدارم ، ها ، بیلین ایوب ستارم ،
 یار ایلن ازلدن یارم ، بومیدانه ، بومیدانه .
 شربتین ایچمیشم ، قانام ، وصفین ائیلرم اوسانام ،
 «بلی» نی دئمیشم ، دانام ، بومیدانه ، بومیدانه .
 گۆزوم آچدیم ، حقیقی گۆردوم ، یارلیق اوسته گلیر گۆردوم ،
 قولام ، ابد بقا یوردوم ، بومیدانه ، بومیدانه .
 قوشچو اوغلو دور شب ئوتدو ، عرشین قوشودور ، بان اتتدی ،
 یقین بیللم که داش گۆتدو ، بومیدانه ، بومیدانه .

(۱۰۴)

گلین ، گلین ، ای یارنلر ، قولاق آسین بو دستانه ،
 ایچین خواجهم شربتیندن اسریک اولون مستانه .
 دیلده سؤیلرم دستانه ، گۆزلرم چشم مستانه ،
 گزرایدیم رومستانه ، گذاریم دوشدی بستانه .
 گۆزومه گۆروندو بیر آر ، عالمی اتتدی منور ،
 آلدیم گۆهر ، ساتدیم گۆهر ، ایرنشدیم معدن کانه .
 «آب طاشاره دان ایچیلدی ، رحمت یاره ساچیلدی ،
 هزاران گوللر آچیلدی ، بولبول اولدوم گلستانه .
 قوشچوغللو اوخور نه سینی ؟ الیفی ، بئیی ، یاسینی ،
 چکر بارگاه آرزوسونو ، ارنلر یئتدیلر بستانه .

(۱۰۵)

ارنلر بیر نظر ائیلر بوغداده ، بوغداده ،
 پادشاهیم گذر ائیلر بوغداده ، بوغداده .
 ارنلر ائیلده دی نظر ، حق ئوزو دون-بادون گزر ،

بازرگانلار سالار بازار بوبغداده ، بوبغداده .
 حق طفل ايكن ديله گلدی بير تشچه لر سنيره گلدی ،
 جميع پيرلر بئله گلدی بوبغداده ، بوبغداده .
 حق نوزو عمانا دالدى ، پير بنيامين اونو بيلدى ،
 ابراهيم حُكمى لن گلدی بوبغداده ، بوبغداده .
 يارنلر گلير اوتورور پيريندن قوت گؤتورور ،
 دورلى متاعلار گتيرير بوبغداده ، بوبغداده .
 عجب ساعت بو ساعتير ، جميع دعوى کارلار ماتدير ،
 تشچه کيمسه لر حسرتدير بوبغداده ، بوبغداده .
 گبرين دينى زایل اولدو ، بولبول گوله ماييل اولدو ،
 قوشچو اوغلو قايل اولدو بوبغداده ، بوبغداده .

(۱۰۶)

يارادان هاندا بير كان مكانى ،
 چاخيرارام گنجه - گوندوز من آنى ا
 ياراتدى گوجوندن يگانه گؤهره ،
 نوزو اوندا ايدى بئله مئيدانى .
 نظر چشميله گؤهره باخدی ،
 اريد يسه اولدو توتدو جاهانى .
 كؤپو گوندن كوشكلر تك سالدی داغلار ،
 توتونوندن ياراتدى آسيمانى .
 يئددی يشدن يئددی گؤيدن بوغوردو ،
 بير آوج تورپاقدان دوزدو انسانى .
 يئددی يوز يئتميش ايل ياتدى گيل ايچره ،
 دؤرد يوز قيرخ دؤرد دامارا وئردى جاشى .
 سوراخچى توتر اولدو بيل قوشچوغلۇ ،

سيگه‌ي حقيقت اولدو رواني.

(۱۰۷)

ازلدن سئوميشيك بيزده اوشاهي،
اونلارين ياريدير سيررايلاهي.
محمد (ص) معراجا وارديفي گنججه،
ديلرايدي گؤرسون اول پادشاهي.
يوخاري واريبان اصلاني گوردو،
چيخارتدي اوزون گون، آلدی ياراهي.
آشاهي واريبان آواز ائشيتدي،
گوردو كه سؤيلئر سيررايلاهي.
فقرا دئييين آچيلدي قايي،
گوردون كه اگليب قيرخلارين شاهي.
قولدور قوشچو اوغلو ديواندان گلير،
سؤيله ديگي حقدير، جمدير گواهي.

(۱۰۸)

أرنلر قولونا شان گلدي، گلدي،
اوخوندو بارات دؤوران گلدي، گلدي.
زهي دؤولت، بشارت، من گدايه،
گلداني گؤرمگه خان گلدي، گلدي.
موراد يزي وئرر خواجهم كريمدير،
بو مورده جيسمينه جان گلدي، گلدي!
منم يعقوب تك يوسيفدن آيري،
منه يوسيف كنعان گلدي، گلدي!
قاريشقا تك بئلين خيدمه باغلا،
اسريك تك سولثيمان گلدي، گلدي!
قوشچو اوغلو جارلا طاليب ائشيتسين،

ترپندی ایران، توران گلدی، گلدی!

(۱۰۹)

یارنلر او خورام بیلین بو قرآنین آیاتینی،
تانیانلار بیان ائیلر بو سیررین حقیقاتینی.
تورایدیم توپراغا آتدی، ینددی یوز یتمیش ایل باتدی،
آرنلر پرده یه دوتدو، پادشاهین صیقاتینی.
گلدی اوغوندو آغلادی، چیگرلریمی داغلاری،
یاریله بئلین باغلادی، کیمسه بیلمز نیاتینی.
وعده یتندی بیر ساعته، صلاحدیر اهل دؤولته،
دؤوران یتندی محمده (ص)، قوللار گئیسین خلعتینی.
دئیین که بیل قوشچو اوغلو، حقیقتین عیان اولموش،
خواجهم گلدی کرم اوسته، وئردی یارین مورادینی.

(۱۱۰)

یارنلر جمعیسی مثیدانه گلدی،
جمدن روخصت آلیب دوستانه گلدی.
غنیبانه دئدی اولارام قوناغین،
اول سبیدن بیزه مهمانه گلدی.
لا ائوینده دئدی یولومو گؤزله،
چکدی ذوالفقارین بوستانه گلدی.
بینیامین بیر قوال قویوب خرمنده،
خرمن زامانیندا خرمانه گلدی.
قوشچو اوغلو ایچیب خواجه آلیندن،
اسریب منصور تک مثیدانه گلدی.

(۱۱۱)

اوستوموزه یوروتدولر تهمت ایلن سیاستی،

بیزدن ئوزگه عاشق اولسا قوبارداردی قیامتى.
 بیز او واحدى گؤرموشوک او دوندان دوتا گزنى،
 حقیقین سینهدە بولوشو چون قیلاریق عبادتى.
 اگر اینام اهلى سینیز، سیز بیزه باورائیله یین.
 بیزده ازلدن وئرمیشیک محمده (ص) صلاوتى.
 بیزه دگیب دولاشمایین، بیز او سلطان قوللاریق،
 بیزه دگیب دولاشانین تئز باغلانار بشارتى.
 بیزه دگیب دولاشانلار، منزل باشا آپارمادی،
 بؤیله تحقیق ائیله میشیک اول صاحب کرامتى.
 گر بیزدن سؤال ائده سیز سؤالیزا جواب وئریک،
 بیزیم ایلن اولور ایسه او آلاهیین عنایتى.
 علی (ع) ایلن محمد (ص) ین آراسیندا هیچ نسنه یوخ،
 اول حق ایلله ابراهیمه کیم قویوبدور تفاوتى.
 اگر تورکی سؤیلر اولسام دوشرا نلر بئینینه،
 تئچون سیزه آجی گلیر دادلی سؤزون حلاوتى.
 منکر ندیر قوشچوغلونا دئییه مجوت سؤیلمه!
 مگر دئییه بیللمرم من تورکی دیلده مجوتى!

اسكى تۈركچە سۆزلۈيىمىز

آرى: تمىز، پاك، زلال، سره، خالص
آغى: سىم، زهر
ارن: مرشد، ولى، مرد حق
اسرىك (= اسروك): مست، مجذوب، ديوانه سر
اوغونماق: دعوت اولونماق، چاغرىلماق
اولو: بۈيۈك.
اولوش: حادثه، واقعه
اويان Oyan: اوياق، بيدار (فاعلى صفتدير)
ايراق: اوزاق، دور
ايرن: واصل
ايريشمك: يئتشمك، چاتماق، رسيدن
ئورت Ort: آتش، اود
اولوش: بدايت، پيدائى
بارچه: چوخ، خىبلى، زياد.
بيلى: علم، بىلىك، دانش
بيلى سىي: جاهل، نادان
بىلىمجه: خبرىمجه
تاپو: خدمت، حضرت، ساىخى، احترام، عبادت
تامو: جهنم، دوزخ
چاغرىش: دعوت
خالات: خلعت
خبار: خبر
دوسدوغرو: لاڭ دوغرو، كاملاً درست
دوشگون: حيران، افتاده، خسته

دگمه: بگنلیمیش ، سئچیلیمیش ، گزینش شده

دون don: جامه ، لباس ، جسد ، جسم در مقابل جان

دون بادون don badon: اصطلاحی در مذاهب تناسخیه

در معنای گردش ارواح در اجساد گونه گون.

دونلوق: جامه ، لباس ، خلعت

ساری: طرف ، سوی

ساغینماق: ظن اتمک ، خیالاً دوشمک

ساووق: سویوق ، سرد

سایری: مریض ، بیمار ، خسته

سؤیلا: سخن ، نطق ، سخن منظوم

شوکلو: عزتلی ، شوکتلی

صاب: sab: سؤز ، سخن ، کلام ، حرف

قات: مقابل ، روبرو ، اوز به اوز

قارانقو: تاریکی ، سیاهی

قارینجا: قاریشقا ، مورچه

قاندا: هاندا ، هاردا ، کجا

قوتلو: سعادتلر

کرز: دفعه

کوکس: سینه

گرچک: حقیقی ، واقعی ، درست و راست

گودنه: تنه ، جسد ، بدنه

گورگو: آینا ، آئینه

مجبوت: کلام مقدس

میچه miça: پای ، حصه ، سهم

نساق: نسق ، یول ، روش

فېسنه: شى ، زاد

يا پماق: ساختن ، آفریدن ، خلقت

ياد: بيگانه ، اجنبى

يارن (= يار + ارن): مريد حق

يازى: چۆل ، ييا بان.

ياى: کمان

يو غورماق: در هم سرشتن ، ايجاد و خلق کردن

يىناق: يانا ق ، گونه ، صورت ، چهره.

کتابنامه

افشار جمیل (گردآورنده) *درة الاسرار اهل حق یا دیوان قوشچو اوغلو*، حروفچینی مرادی، سبب خیر مخارج سید حسن غلام اوروجعلی نوروزی، تهران ۱۳۶۰، ۲۴۰ ص.

افشار جمیل، برهان الحقیقه، ۱۳۵۶، تهران.
پیر داوری، مهندس علی (گردآورنده و مترجم فارسی)، *دیوان قوشچی اوغلی*، با ترجمه و تفسیر، زیراکس چهارم، تهران، ۱۳۶۴، ۲۵۴ ص.

پیر داوری، مهندس علی (گردآورنده)، *دیوان حضرت قوشچو اوغلو گوینده اول*، زیراکس دوم، تهران، ۱۳۶۴، ۱۱۰ ص.
پیر داوری، مهندس علی، *تقصص از یاران مؤثر اهل حقیقت*، زیراکس اول، تهران، ۱۳۵۷، ۹۷ ص.

جیحون آبادی مکری، حاج نعمت الله، *شاهنامه حقیقت*، به تصحیح دکتر محمد مکری، تهران، ۱۳۴۵.

خواجه الدین، سید محمد علی، *سر سیردگان*، تبریز، ۱۳۴۹.
صدیق صفی زاده بوره کهئی، *مشاهیر اهل حق*، تهران ۱۳۶۰.
صدیق صفی زاده بوره کهئی *بزرگان یارسان (اهل حق)*، تهران ۱۳۶۰.

کلام حضرت قوشچو اوغلو، (نسخه خطی متعلق به آقای سید امر الله شاه ابراهیمی از پیران و دراویش اهل حق ساکن «صحنه» که از سوی ورثه مرحوم صادق گلزاری تبریزی به ایشان واگذار شده است).

ماشاء الله سوری، سرودهای دینی یارسان، تهران، ۱۳۴۳.

محمدزاده صدیق ، حسین ، بایزک توشچو اوغلو ، روزنامه
اطلاعات آذربایجان ، شماره ۱۸۲۵۱ .
محمدزاده صدیق ، حسین ، سهند ، تورکجه اطلاعات ، تهران ،
۱۳۶۹ . (شماره های گوناگون) ،

محمدزاده صدیق ، حسین ، سیری ، در اشعار ترکی مکتب
مولویه ، انتشارات ققنوس ، تهران ۱۳۶۹ .

نور علی الهی ، برهان الحق ، کتابخانه طهوری ، تهران ، ۱۳۵۱ .

نیک نژاد ، سید کاظم ، کلامات ترکی ، تهران ، ۱۳۶۱ .

نیک نژاد ، سید کاظم ، گنجینه یاری ، تهران ، ۱۳۶۴ .

The sect of Ahl -i-Haqq: The Saeed
khan. Moslem World.

1927 . XVII , 1

و میتورسکی . ماتریالی دلیا ایزوچ سکتی ، مسکو ، ۱۹۱۱ (به زبان
روسی) .

Introduction

"In the Name of God, the beneficent the compassionate"
In Iran many civilization signs of Iran's Turks have been vanished and became extinct, because of erasing Turkish literary works by subverted Pahlavi regim. Thus written literary works have been disappeared . As a result of this policy , both complete works of poets and Turkish literary books (which had been created in Iran in classic epoch) at present are unknown for the exalted and civilized Iranian Turks Turkish Literature has long precedent in Iran Some part of this literature is relevant to Dervishim (=Sufism) whose poems are like in mystic manner one of the poets of this sect was "Bäyrak Qoushchou Oghlou" who lived in 7th century . It is the first time that his works are published In providing critical text of his poetical works ; we have used from three handwritten manuscripts and also some non scientific multiplications of these poetical works which are done by those gnostics interested in this poem.

We have prepared this critical text as a credit for teaching " Turkish Literature " at Tehran universities.

Dr. Hossein Mohammadzadeh Sadigh
(Hüseyin Düzgün)

Professor of Turkish literature in Tehran

1990

- Bāyrak Qoushchou Oghlou
- (Turkish poem of 14 century)
- Kalāmlār
- Author of introduction and editor of critical ,
- For teaching Turkish texts at Tehran universities:
- Dr. Hossein Mohammadzadeh Sadigh
- (Hūseyin Düzgün).
- Tehrak 1983

Bayrək Quşçu Oğlu

KƏLAMLAR

Metni hazırlayan və önsöz yazan:

Dr. Hüseyn Düzgün,

Professor of Univevsity

Təhran

1990